

2266

సామెతలు

భూతాయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్వాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 3

విడుదల చేయబడిన తేదీ: 16-12-1979

సంచిక 4

—* ఈ సంచికలో *—

1) కరుణశ్రీ - మానవతావాదము.	7) ఆంధ్రకవులు - అనుసరణములు.
2) పురుషార్థ సుధానిధి - ధర్మవ్యాధుని కథ.	8) శ్రీనివాస ప్రపత్తి. (పద్య)
3) సఖ్యప్రకాశము. (పద్య)	9) కవితాసాధన తపస్సాధన వంటిది !
4) భావవిలాసము. (పద్య)	10) నాగి. (పద్య)
5) 'అండపిండ బ్రహ్మాండాలు.'	11) ఎందుకు ఓటు వేయరాదు ?
6) కోలాచలం శ్రీనివాసరావుగారి నాటకాల్లోని సామాజికత.	12) జిజ్ఞాసతి. (పద్య)
	13) ఈపక్షంలో.

1—1—1980 సంచికలో నదీగుండరులు, నన్నయ - శ్రుంగనాథ వివిధార్థయుక్తి, సందూరివారి ఎంకిపాటలు, కవిత్వం ఎవరికోసం మొదలగునవి ఉంటాయి.

—* 1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును *—

చందా

సంవత్సరమునకు రూ 10-00.

అర్థసంవత్సరమునకు రూ 5-50.

విడిప్రతి 50 పై.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

సంపుటము 8

రాజమహేంద్రవరము 16-12-1979

సంచిక 4

క రుణ శ్రీ - మా న వ తా వా ద ము

— శ్రీ సి.హెచ్. అప్పారావు.

(గమనిక : ఈవ్యాసం 'ఉదయ శ్రీ' ఖండికకు మాత్రము పరిమితము)

మానవసమాజం భిన్నభిన్న ప్రవృత్తులవారి సంకలనం. ఈసమాజం పురోభివృద్ధికై తన ప్రవృత్తులవల్ల చేసేయత్నమే దాని చరిత్ర - సంస్కృతి అవుతుంది. మానవసమాజంచేసే ఈయత్నానికి ప్రేరణ ఉండాలి. సమాజానికి ప్రేరణ కలిగించేవి రెండే రెండున్నాయి. 1) కాలం అంటే పరిస్థితులు 2) సాహిత్యం, మానవసమాజంలో మార్పు తెచ్చేవి, మహిమోదయం కలిగించేవి కాలం, సాహిత్యం అని అభిజ్ఞుల అభిభాషణం.

సాహిత్యం కాలంతో ముడిపెట్టుకొని ఉంటుంది. కవిగాని రచయితగాని కేవలం, ఉపాలోకాల్లో విహరించక సమాజంలోని వాస్తవాన్ని పరిశీలించి, ఆపమయంలో తానుగాండే అనుభూతికి అక్షరరూపకల్పన చేసిననాడే అది ఉత్తమ సాహిత్యమాతుంది. ఇదేమాటను ప్రముఖ ఆంగ్ల కవి షెల్లీ 'Poets teach in verse what they learn from suffering' అని చెప్పాడు. కవి తా ననుభవించిన వ్యాధయవేదననే కవితాగానము క్రింద మార్చి లోకానికి ఉపదేశిస్తాడు. ఈయుగంలో ఇట్టి కవిత

రచించే వారిలో కరుణశ్రీగా రొకరని చెప్పకోవచ్చు. ఈయన మానవతా విషయమై గురజాడాదులు నాటిన నారుకు నీరు పోశారు.

కరుణశ్రీగారు సమాజంలో ఒకవర్గం వారి దర్ప దౌష్ట్యాలకు గురియైన మరో వర్గంవారి దయనీయుస్థితికి విలపించారు. సహనం పేదలలోనే ఉందని చాటి చూపి, బీదలలోనే భగవానుడున్నాడని సందేశమిచ్చారు. ధనికులు లేక ఉన్నతుల నిపించుకొనేవారితో ఏవగించుకొన బడేవారిలోనే నిజమైన త్యాగధనులున్నారని, సంస్కారవంతులమని చెప్పకొనే వారిలో నిజమైన సంస్కారం లేదు - అది నిమ్మ జాతులలోనే ఉందని, ఎత్తిచూపారు. గోడివారియెడ వృద్ధయాన్ని కఠిగి ఉండమని ప్రబోధించారు. పృథుసేవా పరామర్శలైన నిర్భాగ్యులయెడ వామచూపే నిరాదరణకు, కలవారు లేనివార్యను గౌరవించే రీతికి, మథనపడ్డారు. సమతా మనుతిల్ని పెంచుకోవా అని తమరచనలలో సందేశమిచ్చారు.

ఏదేశచరిత్ర చూచినా, ఎప్పుటిది చూచినా, ఇరువర్గాల మధ్య జరిగే సంఘర్షణ కనిపిస్తుంది. బానిస యుగంలో

యజమానుడు - బానిసలమధ్య, జమీందారీ యుగంలో జమీందారు - రైతుల మధ్య, పెట్టుబడి దారీ యుగంలో పెట్టుబడి దారు - కార్మికులమధ్య, సంఘర్షణ జరిగింది. ఈ యుగంలో పాలక - పాలితులమధ్య జరిగింది. పాలకులైన ఇంగ్లీషువారు, స్వదేశీయులైన కొందరు నిరంకుశ ప్రభువులు, పాలితులను బాధించటాన్ని చూచి కవి చాలా పరితాపం చెందారు. బాధలుపడుతున్న పాలితవర్గం యొక్క నెమ్మిగాలలో నెలకొన్న 'కర్కశ కరాళకాల మేఘాల నీడను గాంచి' ఈకారు మేఘాలలో ఏరిర్భాగ్య నీరసగళం బెల్లెత్తి వాపోవునో' అని అదృష్ట హీనులను అధికార వర్గంవారు హింసించటంచే వాళ్ళు చేసేది లేక తమకు చేతనైన రోదనాన్ని వినిపించటం కవి ఎంతో పరితాపంతో చూపారు. ఇంక దుష్టపాలనా నిర్మూలనానికి, దీనజనోద్ధానికి, ఎంతో ఆశించారు.

'ఈచీకట్టిక తెల్లనారవట! లే నేలేకడయ్యో స్మిత శ్రీచైతన్య నవప్రభాతములు నిర్జీవ ప్రపంచాన! మా ప్రాచీనాల కపోలపాళికలపై ప్రత్యాప సావర్ణిక భాచిత్రములు గీతు రెవ్వరనురా గన్విన్న హస్తాలతో.'

‘చీకటిలో లోక మ్మిది

చీకాకై పోయి, సంస్కృతిపగవలె నీ
శ్రీకిరముల ...’ అని తననాడు సం

ఘంటా నలమకొన్న ద ర్ప వంతుల
దౌష్ట్యపు చీకటులను చీల్చజాలు సహృ
యారుణ ప్రభాతాన్ని ఆశించారు. పాకీ
పిల్ల, చేతిలో చీపుగు, చంకలో చింపిరి
గంప, పూని; పాపపుగప్ప లూడ్చటానికి
తన జీవితాన్నంకిరిం చేసిన త్యాగమయి.
అట్టి ఆమె నిర్మలస్వార్థ సేవానిరతికి అభి
సంసింప లేదు సరికదా ఆమెపట్ల కొందరు
చూపు కూర్చు ప్రవర్తనను గాంచి

‘ఉక్కుపాదాలతో నిన్ను ద్రొక్కు
దున్న

పోతుసంఘమ్ముపై సానుభూతి చాలు’

అని సమాజంలో సేవకు లంటే యజ
మానులకు గల హేయభావాల్ని. వారి
హృదయ రహిత ప్రవర్తనను, ఎత్తి చూపి,
పరితపించారు.

కరుణశ్రీగారు సమాజంలో కొందరు
అనందంలోను, కొందరు విషాదంలోను,
కొందరు ఆకాశూరితముగను, కొందరు
నిరాశా భరితముగను జీవనయాత్ర సాగి
వ్తుండటాన్ని గమనించి రెండవ వర్గం
వారు సాగిస్తూన్న జీవనగతిలో మార్పు
రావా అని, వాళ్ళ బ్రతుకుల్లో కూడ
వెలుగు రవ్వలు చిందింపజడా అని ప్రతి
పాదించారు. తమ ‘కరుణామయి’ లో

రాధ కృష్ణునితో

‘ఇది యది’ యంచు తేల్చి వచి

యింపగరాని విషాద మేదియో

హృది గదలించుచున్నది; ద

హింపగసాగె నిరాశ కుష్కమా

బ్రహ్మకును; స్నిగ్ధశీతలకృ

పారసధారల, దుర్దినమ్ము నే

సుదినముచేయరా! యదుకీ

శోర! కృశాంగి ననుగ్రహింపరా’

అని చెప్పేదాంట్లో నిజంగా అది రాధ
వేదన కాదు. సమాజంలో నిర్భాగ్యులని
చెప్పబడే వారు పడే వేదన. అ నిర్భా

గ్యులు తా మనుభవించే విషాదానికి కార
ణం తామో లేక పరులో నిర్ణయించుకో
లేని సంస్థ మనస్కులు. తమ దుస్థితి కిర
రులు కారణ మని నిందింప. నొరురాని
పుణ్యమూర్తులు. తమ ఆదుర్దీనాలనే సుది
నాలుగ మార్చును భగవంతుని ప్రార్థిస్తూ
న్నాడు. సంఘంలో వెలకొన్న నిరాశా,
నిస్పృహలు, వారు పడే వేదన ‘అస్వ
తంత్రుడు’ లోని ప్రతిపద్యము లోను
వ్యక్త మవుతుంది.

కరుణశ్రీగారు సమాజంలోని అస
మానతలు, ధనవంతులు పొందే విశేషాన
కాళాలు, ధనహీనుల నిరవకాళాలు
చూచి, చాల వ్యభచేంది, అట్టి వ్యవస్థ
పనికిరా దని వ్యంగ్యంగా చెప్పారు.
‘బీదపూజ’లో పెద్ద పెద్ద ధనవంతుల
బిడ్డలు మంచి మంచిబంగారపు పూల
బుట్టలలో పూలతోటకు వెళ్ళితే మనవీర
పాతతాటాకుల బుట్టని పట్టుక వెళ్తాడు.
అప్పుడతని స్థితిని కవి ‘తల్పులుబిగియించె
నాచినికి పోయిన గుడ్డలు నన్నుఁజూచి;
కాకులబడి, గడ్డమంటి, యెటులో బతి
మాలి యవ్వ నంది లోపల బడినాను-
చెంత గనుపట్టిరి మిత్రులు పూలుగోయు
చున్’ అని సత్యాన్ని సుప్తంచేశారు.
నిజానికి చగవుకొని సంస్కారవంతులని
చెప్పబడే ఆఫీసర్ల ఆఫీసుల్లోకూడా నేడు
మనకు కనిపించేది ఇదేకదా!

లోకంలో ప్రభుభృత్య సంబంధాన్ని
మనం చూస్తున్నాం. సేవకుడు నిద్రాహ
రాలను వీడి, తుదకు తన ప్రాణాన్ని
కూడ రెక్కచేయక స్వామి తన కిచ్చే
మాత్రం తన సేవతో సరితూగనంతగ
సేవచేస్తాడు. ఇట్టి సేవకుడే స్వామికంటే
త్యాగధనుడు. ఈ సత్యాన్ని గుర్తించే
కరుణశ్రీగారు త్యాగమూర్తులు దీనుల
లోనే ఉన్నారని తమ ‘కరుణామయి’,
‘పుష్పవిలాపము,’ ‘పాకీ పిల్ల’ ల లో
లోకానికి చాటిచెప్పారు. ‘కరుణా
మయి’లో

‘ఈకరుణామయి హృదయ

మే ఒక ప్రేమ మహాసముద్రమై
లోకము నిండెరా! కడుపు

లో బడబాగ్నిని దాచి, కాంక్ష మ
జ్ఞాకయి తేలె, చక్కని దొ

రా శయనింతువు గాని పొంగిన

చేకరటాలమీద, దయ

సేయుము గోపకి శోరమూర్తివై’

అని రాధ కృష్ణుని వేడుకుంటుంది. రాధ
తన హృదయాన్నే ఒక ప్రేమమహాసము
ద్రంగా చేసి, హృదయానికి క్రిందుగాఁ
గల గగ్గంలో తనకు కలిగిన వేదన అనే
బడబాగ్నిని దాచిపెట్టింది. తనలో శ్రీ
కృష్ణమూర్తిపై పారలే పవిత్రప్రేమ భా
వాల్ని పొంగే కరటాలుగా చేసింది. తన
శ్రీకృష్ణసందర్శన కాంక్షను కరటాలపై
వేలియాడే ముష్టాకుగా చేసి శ్రీకృష్ణుని
దానిపైశయించటాన్ని రమ్మని కోరింది.
ఈవింధంగా నేస్వామి సేవాపరాయణులు
తమకు కలిగే బాధలన్నిటిని లోలోన
యడచి సేవలు చేస్తుంటా రని ధ్వనింప
జేశారు. ఇట్లా సేవ చేసే వాళ్ళ పట్ల
స్వాములు చూపే ఆదరము, మన్నన-
ఎంత హృదయ రహితాలలో కవి తమ
‘పుష్పవిలాపము’లో చూపారు.

‘మా వెలలేని ముగ్ధసుకు

మార సుగంధ మరందమాధురీ

జీవిత మెల్ల మీ కయి త్య

జించి కృశించి నశించిపోయి, మా

యావవన మెల్లకొల్ల గొని

ఆపయి చీపురుతోడ చిమ్మి మ

మృవల పాటవోతురుగ

దా! నరజాతికి నీలి యున్నదా?’

అని సద్యంలో చెప్పబడ్డట్లు ప్రవర్తిం
చటం నీలిమంతుల లక్షణంగా దని, సేవ
కులకు గుర్తింపు, తగు మన్నన, గావించ
టమే ఉత్తిమ మని వ్యంగ్యంగా ముగిసిన
జేశారు.

కలలేని, అధికార-అనధికారి, వర్గాల
మధ్య నుండే వైషమ్యాన్ని కొంతకరకు

మానవత తగ్గిస్తుంది. ఈ మానవతయొక్క అంతరరూపం కరుణ. ఆకరుణ ప్రధానంగానే కావ్యసృష్టి చేశారు కరుణశ్రీగారు. ముఖ్యంగా ఇది వీరి పుష్పవిలాపము. 'బీదపూజ, పాకీపిల్ల,' 'కరుణాకుమారి,' లలో వ్యక్తమవుతుంది. పూజకై పువ్వులకోసం ఒక పూజారి పుష్ప వనికి వెళ్తే పూవులు త్రుంచబోయే సమయంలో ఆ పువ్వులన్నీ తల్లిఒడిలో నాడుకుంటున్న తమ్ము చిదిని వేయటాన్ని చూచి

'అమ్మకొందుక మోక్షవిత్తిమ్మకొంటకు
హృదయమే లేని నీపూజ లేందుకోయి,
'బండ కాగనటోయి నీ గుండెకాయ,
'ఆత్మగుఱుమ్మ కోసమయి
అన్యుల గొంతులు కోసి తెచ్చువు
కాత్ముడ! నీకు మోక్ష మటు
లబ్బును? నెత్తున చేతిపూజ వి
క్యాత్ముడు స్వీకరించునె? ...'

అని పల్కిన వన్న నెపంతో కవిసేటి సమాజంలో నెలకొన్న హృదయ రహిత స్వార్థపూరిత చేష్టల నెత్తి చూపుతూ, మానవత అన్నది పెంచుకోవాలేకాని, హింసించి ఏమిచేసినా దానిని సర్వశ్వరుడు కూడ స్వీకరింపలేడని ప్రబోధించారు. 'బీదపూజ' లో బీదపూజారి పూలు కోయటానికి పుష్పకనిక వెళ్ళిప్పుడు అంతకుముందే ధనవంతుల బిడ్డలు పూలన్నీ కోసుకు పోవటంతో ఉత్త చెట్టే అతనికి దగ్గన మిస్తాయి. అప్పుడాతని స్థితిని కవి 'ఒక దెస విన్న బోయి నిలుచుంటిని - వారలందఱున్ పక పక నవ్వినారు - తలవంచితి నేనొక కొమ్మ చాటునన్' అని వర్ణించి వాళ్ళగుండెలేని బండచేష్టను ఎత్తి చూపి అట్టిది మంచిదికాదని వ్యంగ్యంగా గుర్తింపజేశారు. ఇట్లా హృదయ రహితుల నికృష్ట పు చేష్టలపట్ల వ్యంగ్యంగా విరుచుక పడ్డారే కాని ఎంతరినో సునిశితఖండనం చేయలేదు. 'పాకీపిల్ల' లో కూడ ఆమె

యొక్క అమూల్య నిస్వార్థనిర్మలత్యాగ మయ ప్రజాసేవను పొగడుతూ.

'త్యాగమయమైన నీ జీవితమ్మకొంటకు
కార్పలేదొక్క కరుణాశుకణముకూడ'

అని ఆమెపట్ల కడుకతోరంగ ప్రవర్తించిన సమాజాన్ని ఎత్తిపొడుస్తూ పాకీపిల్ల లాంటి త్యాగమయిపట్ల కరుణను తప్పక కలిగిఉండా అని సందేశ మిచ్చారు.

కరుణశ్రీగారు ప్రవత్వానికి ప్రతిరూపమైన మంచితనం దీనులలోనే ఉందని చూపి దానిని చూడా అని సందేశ మిచ్చారు. మన బీదపూజారి పూజకొంటకు పూలకై పూలతోటలో నెట్లో ప్రయాస మీద ప్రవేశిస్తాడు. లోపల ఉత్త చెట్టుంటాయి. అతడొక దెస విన్నబోయి నిలుచుంటాడు. ధనవంతుల బిడ్డలు పక పక నవ్వుతారు. అతను తలవంచుకొంటాడు. వాళ్ళపూజ తదుపరి తాను దేవుని సన్నిధికి పోయి

'పూజలై మిత్రు లిండ్లకు పోయినారు
రిక్తహస్తాలతో నిన్ను దర్శింపలేక
మండపము ప్రక్క ధూళిలోనిండియున్న
గ్రడ్డిపువ్వులనే యేరుకొంటి నేను.

అని తన నౌర్యాగ్యాన్ని నిజదించుకొని నాడే కాని, తన్ను పరిహసించి, పరాభవించిన వాయొడ కోపద్వేషాలను పూనలేను. సరికదా ఇంకా 'మిత్రు' లనే సంబోధించాడు. ఇంతకంటే సహనం, సంస్కారం మంచితనం ఎక్కడుంటాయి?

గురూడవారు పతితల్లో పావనుల్ని చూడడం నేర్పారు. మనిషికి కావలసినది జాతికాను. నీతి తోడి ప్రపర్తనయని వారిచ్చిన సందేశం వారిఖండికల్లో సుస్పష్టం. చేతిచీపురు, చంకను చింపిరి గంప, పట్టి; మలినప్రదేశాలు శుద్ధం చేసే పాకీ పిల్లని చూసి, సంస్కారిని మేలి ముకుగులోనివారు ఏవగించు కొనటాన్ని ఎత్తి చూపుతూ

'పాకీదానిగ' నాడిపోసికొను ఈ
పాపిష్టిలోకమ్మ నీ

'బాకీ' తీర్చుకొనంగ లేను జగదం
బా జన్మజన్మాలకున్ ...

'పాకీదే గద మాకు మాజనని బా
ల్యమ్మందు సంతోషనీ,
మాతృస్థానము నందుకొన్నయదియు
ష్మన్మూర్తి లోకాన, ... ఇవిగో
వమ్మా నమోవాకముల్'

అని నిజమైన సంస్కారమేవో ప్రబోధిస్తూ పాకీదానికీ మార్చిదేవికీ అభేదాన్ని చూపించి నిమ్మజాతులవారిపై యేర్పడ్డ నీచభావాన్ని తరిమివేయ యత్నించారు.

కరుణశ్రీగారు స్వర్గము స్వసుఖములో లేను; దీనజనావళిని సంతోషపెట్టుట లోనే ఉందని

"ప్రేయసి ప్రేమలోన కని
పించెడి తీయని స్వర్గ మొక్కటే
ధ్యేయము కాదు హీను లతి
దీనులు మ్లానతనుల్ దరిద్రనా
రాయణు లేడుచుండిరి, త
దశ్రువులన్ దుడువంగ బొమ్ము నీ
ప్రేయసితోడ నీకట ల
భించును కోట్లుకొలంది స్వర్గముల్.

అని 'ఉత్తిష్ట' లో దీనజనోద్ధరణమే మానవైక విధ్యుక్తధర్మంగా ప్రవచించి సుషుప్తిల్ని మేలుకొలిపారు.

ఈవిధంగా కరుణశ్రీగారు మానవతా ప్రతిపాదక మగు కరుణము ప్రధానంగా రచనలు గావించారు. ఈయన 'ప్రజాకవి' యని చెప్పిన శ్రీ నందూరి రామకృష్ణమాచార్యుల గారి మాట యధార్థమని చెప్పవచ్చు.

పు రు షార్థ సు ధా ని ధి

పంచమహాయజ్ఞముల విశిష్టతను దెలుపు

ధ ర్మ వ్యా ధు ని క థ

మూలము :- శ్రీ సామనాచార్యులు.

ఖండని, సేషణి, ఛల్లి, జలకుంభి, ఉపస్కరము అనువానివలన ప్రాణి హింసాజనితము లయిన పంచపాతకములు నిత్యము గృహస్థు నత్యంతము బాధించుచుండును. వానినుండి యాతడు విముక్తి నొందు నుపాయము వివరింపు మని పూర్వము భూదేవి యడుగగా మహాత్ముడైన వరాహస్వామి యీ విధమున వివరించెను.

పూర్వము బ్రహ్మచేతఁ బంచమహాయజ్ఞములు సృజింపఁ బడినవి. నిత్యము వాని నాచరించి బ్రాహ్మణులు పంచపాతకములను దొలగించు కొనఁగలరు. బ్రహ్మయజ్ఞము, దేవయజ్ఞము, పితృయజ్ఞము, భూతయజ్ఞము, మనుష్యయజ్ఞము అనునవి పంచమహాయజ్ఞములు. అవివేకియై పంచయజ్ఞములు చేయని గృహస్థున కిహపరములు చెడును.

ఈ విషయమున మదాహరణముగా నొక యితహాసము గలదు. పూర్వము ధర్మనిష్ఠుఁడు, ప్రతాపవంతుఁడు నగు వసువసు నొకరాజు గలఁడు. ఆతఁడు కర్మకాండచేఁ బరమేశ్వరుని, నారాయణుని నభేదబుద్ధితో నారాధించెను.

చాలకాలమున కాలిని బుద్ధి రాజభోగములనుండి విరక్తి నొందెను. తన మాయగురు పుత్రులలో జ్యేష్ఠుడైన వివస్వంతుని రాజ్యమునం దభిషేకించి పుష్కర మనుతీర్థమున కేగినాఁడు. అచట శరీరమును శుష్కింపఁజేసి, పుండరీకాక్షపార మను నుత్తమమైన స్తోత్రము జపించెను. అట్లు జప మొనరించు నావసు

రాజు శరీరమునుండి యెఱ్ఱవి కనులు గల వాఁడు, పొట్టివాఁడు, నల్లని శరీరముగల వాఁడు నగు నొక పురుషుడుద్భవించి దోసిలియై విమిచేయమందువు? (అజ్ఞ) అని యడిగెను. “నీ కెవఁడవు? నీపని యేమి? ఎచటనుండి వచ్చితివి? ఓవ్యాధుఁడా! ఈసంగతులు తెలిసికొనఁగోరుచుంటి” నని యారాజు పలుకగా నావ్యాధు డిట్లు చెప్పెను.

“పూర్వముకలియగమున నీవు దక్షిణాపథమున జనస్థానమునందు పాండ్రవంశోద్భవుడవైనరాజపు. వీరుడవైన నీ నొక నాఁడు తురగదళముచేఁ బరివృతుడవై క్రూరమృగములను జంపుటకై యడవిలోనికిఁ బోయితివి. సకాముడై మృగవేషము ధరించియున్న యొక మునిని దూరమునుండి యాయుధప్రయోగమునఁ బడఁగొట్టితివి. మరణించిన యా మునిని జూచి, మనసునఁ గలఁత జెంది, యింటికిఁ బోయి, యాసంగతి యెవ్వరికిని దెలుపక యుంటివి.

బ్రహ్మహత్యాభయము నొందినవాఁడవై తచ్చాంతి నిమిత్తము ధర్మమొనరించి, యాపాతకముఁ దొలగించుకొనఁదలఁచితివి. ప్రభు వైన నారాయణుని ధ్యానించి, శుద్ధద్వాదశినాఁ డుపవాస మొనరించి విధివిధానమున గోదానముఁ గావించితివి. వెంటనే ఉదరశూల కలిగి మరణించితివి.

ద్వాదశి యుపవాసకారణమున స్వర్గము నొందితివి. నేను నీ శరీరముననుండి యావద్యత్తంతము నెఱిగియుంటిది. అపుడు

విష్ణు కింకరులచే ముసలములతో గొట్టబడియు స్వర్గమునందున్న నీ రోమకూపముల నాశ్రయించి యుంటిని. ఆకాలము గతించినతరువాతనీస్పృహ్యనియందుత్తమ రాజవంశమున నుపారాజనై జన్మించితివి. అనేక సత్త్రయాగమును నొనరించి, వివిధములయిన దానములు గావించితివి. చివరకు నవి యేవియు నన్నుఁ బ్రహ్మహత్యా దోషమును దొలగింపలేక పోయినవి. ఇపుడు నీవు పఠించిన నారాయణ స్తోత్రము ప్రభావమున నీ దేహమునుండి నిర్గుతుడవై వ్యాధరూపము నొందితిని.”

ఆతడు చెప్పిన దంతయు విని, యారాజు ‘ఈవిధమున జన్మాంతరవృత్తాంత స్మరణము గలిగించితివి, కావున నాయనుగ్రహమున నీవు ధర్మ వ్యాధుడవు కాఁగలవు’ అని పలికి వరవిమానమున నుండి మహా తేజస్వంతుడై మహాయోగము నొందెను.

వసురాజు శరీరమునుండి యుద్భవించిన యావ్యాధుడనేక వత్సరములు నిత్యము వనమునఁ దిరుగాడు నొకమృగమును కుటుంబము నిమిత్తము వధించి, భక్షించుచు మిథిలానగరమున నుండువాఁడు. అతిథి హుతాశనులకు శ్రీతి గలిగించు వాఁడు. పర్వములయందుఁ దన యాచారము ననుసరించి పితరులకు శ్రాద్ధము గావించువాఁడు. ఇట్లు ధర్మబద్ధ జీవనమందై యుండు నాతని కర్ణునకుఁ డను పుత్రుఁడును, నర్జునకి యను పుత్రికయు జన్మించిరి. ఆపుత్రికకు యౌవనము ప్రాప్తింపగా ‘నీకన్య కెవ్వరి కిత్తును? ఈమెకుఁ దగిన వరుఁ డెవఁడు?’ అని యాత డాలోచించెను.

మతంగుడను నొకముని శ్రేష్ఠునకుఁ బ్రసన్నుడనెడి కాస్త్రవేత్తయైన ఉమారుఁడుగలఁడు.

ధర్మవ్యాధుఁ డర్జునకి నాప్రసన్నున కొసగి వివాహము గావించెను. ఆమెయు శ్వశురగృహమున కేగి, భర్తకు, అత్త

మామలకు శు శూ) ప యొనరించుచుండెను.

కొంతకాలము గడచిన వెనుక 'శప యొనరించుట భర్త నా రాధించుట యెఱుంగ' కుంటివి. ప్రాణిహింసకుని పుత్రికపు' అని యత్తగారిచే అర్జునకి స్వల్పదోషమునకై బెరరింపబడియుఁ జిలువవ్వతో నూరకుండెను.

ఈ సంగతి తెలిసి ధర్మ వ్యాధుఁడు మతంగుని యింటి కేఁగెను. మతంగుఁ డాతని నాసనాదులచేఁ బూజించి, నావలనఁ గావలసిన పనియేమో తెలిపినఁ జేయుఁగల నని పలికెను. "నేను ప్రాణి హింసకుఁడనైన వ్యాధుఁడను. నీవహింసాపనుఁడవు. జీవరహితమైన భోజనముఁ గోరి కుతూహలమున వచ్చియుంటి' నని ధర్మ వ్యాధుఁడు బదులు పలికెను. అంతట మతంగుఁడు కొంత గోధుమలతోఁజేయఁ బడినదియు మఱికొంత వ్రీహి కల్పితమైనదియు నగు నాహారము పాత్రమున నాతనికి సమర్పించెను. గోధుమలను జూచి యాసనమునుండి లేచి ధర్మ వ్యాధుఁ డింటికి బయలుదేఱెను. మతంగుఁ డాతని నివారించి మహాశయా! నీయంతట నీ వన్నముఁ గోరి, భుజింపకుండ వెడలి పొవుటకుఁ గారణమేమి? యని ప్రశ్నించెను.

"జీవరహితమయి, పరిశుద్ధమైన యన్నము నీయింట నున్నయెడల భుజింతును. కాని యీగోధుమలల్పప్రాణులు, పూర్వము బ్రహ్మచేత ఓషధీ లతలు యగ్రాగ్రము సృజింపబడినవి. కేవలము ప్రాణులు భక్షించుట కొఱకుఁ గాదని శ్రుతి. పూర్వము బ్రహ్మచే పంచమహాయజ్ఞములు కల్పింపఁ బడినవి. ఈయజ్ఞముపయోగించు జంగమాన్నము కాని స్థావరాన్నముకాని పరిశుద్ధమే యగును. అలా కాని యావ్రీహి లొక్కొక్కటియు మృగములు, పక్షులు, నగును.

దాతయు, భోక్తయు, నీవిషయము గమనింపఁ దగును. దేవరూపిణియైన నాపుత్రిక నీకుమారున కీయఁబడినది. ఆమెను నీభార్య జీవహింసకుని పుత్రిక యన్నది. అది తెలిసికొనుటకై నేను వచ్చియుంటిని.

ఇచట దేవపూజ, అలిఖిపూజ, ఆచారము ననువానిలో నొక్కటియు పర్వమునంపను గానరాకున్నవి. నేను కనుగొనువలసిన ధర్మవ్యాధుఁడనైతిని. నేను కటుంబ పోషణార్థము దినమున కొక్కటిని మాత్ర మిడవిజంతువును వధించును. దానినిఁ బరిశుద్ధ మొనరించి, యతిథులకు సమర్పించి యనంతర మనచదులతో సహా భుజింతును.

నీవు వేఁకొలది, కొట్లకొలది జీవులను నిత్యము, హత్యచేసి, యజ్ఞరహితముగాఁ గుటుంబముతోఁ గూడి భుజించు చుంటివి. ఇటువంటి పాపాత్ముని యన్నమును సత్పురుషు డెవ్వఁడు భుజించును? నికట్టి మహాపాపము సూభవించినది. దానికిఁ బ్రాయశ్చిత్తముఁ గావించు కొనుము." ఈ విధముగాఁ బలికి, ధర్మవ్యాధుఁడు 'ఎన్నఁడుఁ గోడలిపై నత్తగారికి విశ్వాసముండకపోవుఁగాక. అత్త బ్రాకియుండుటకు కోడలిష్టపడకుండుఁగాక' యని స్త్రీలకు కాప మొసఁగి, తనయింటికి వెడలిపోయెను. కావునఁ బంచ మహాయజ్ఞములు చేయని మనుజుడు జీవహింసకుఁడై, పంచనూన (పాతకము) లచే బాధింపఁబడుచుండును.' అది విని భూదేవి సంతసించెను. గృహస్థుడునిత్యము పంచ మహాయజ్ఞములు చేయవలెను. వానిచే నాతనికి సర్వధర్మములును సిద్ధించును.

ఖండని = నలుకునది - కత్తిపీట మొ॥
పేషణి = నూలునది - కల్వము మొ॥ ఛల్లి = పొయ్యి, జలకుంభి = నీటిపాత్ర, ఉపస్కరము = చీపురుకట్ట, దేవయజ్ఞము = (తరువాయి రీతి పేజీలో)

సఖ్య స్థ క ము

శ్రీ ఎం. హెచ్. వి. సుబ్బారావు,
బి. యి. ఎం. వి. యి.

కారడ యామిసీ భవళ

చంద్రిక నీ నగుమోము ముందు నీ
రారడలే పయోధర వి
లాసిని ! నీ కబిభర్మమ్ము ద
క్షారి గళాంతర సగిత గారళ
పంక్తికి తోడబుట్టువే
బౌర విసేల వర్ణతను
ప్రాణము జివ్వనలాగు నేర్పునన్.

హరు నిటలాక్ష మాతని య
నంగునిఁ జేయ భవత్కటాక్ష మా
స్మరు బ్రసికించె సంతత
రిసార్ద్ర మనస్విత వెల్లివార నో
తరుణి ! ప్రియాసమాగమ ప
ధాంతి నిక్షణ స్రుక్కు మండ నన్
గరి యొనరింప వచ్చునె ని
గూఢ శిలీమఖ పుష్పపంక్తికిన్.
సుందరి ! నీ కహాలపరి
చుచిత మత్కరి నాధర్మముగా
సిందగ నేసినంతన వి
శిర్ణ తనూలత, నైపనేల ? నీ
అందపు నాహువల్లరిని
అట్టి టుసేయము చూచుకాగ్రని
స్తుండిల వక్షనారసము
తో కనిదీరగ దివ్యభామిసీ !

తొలి నిను చూచుటాదిగను
తొయ్యలి ! మారుడువేసె నాపయిన్
ములుకు లడే వ్రతంబుగ స
మూహములన్, భలి ! అక్షయంబుగా
నలుగుల నిచ్చు తూణమును
నాత డచెచ్చట దాచె ? తేలెఁగో
మలి నినుకాడ నీ యురము
మారిచి మారిచి చూడ నామదిన్
అండజయాన ! నీ బొమల
నదినకజలరేఖ మోహనో
ద్దండ సుఖోపగూహన వి
ధానవిధిన్ నెఱునాటె నిపునా

గుండెలపై తిరోమఖిల

కుస్మితిమీసము లట్లు చేయరా
కుండగ నున్నదీ వలపు

టూహనుమాపగ నేమి నేయుదున్.

అన్నలమిన్న నెన్నడుము

అన్నది ఎన్నగమిన్ను ! మిన్ననా
పెన్నెటి గన్న పన్నగము

వెన్నెలతిన్నగ నున్నటుండు ! నా
కన్నియ చిన్ని కంటెదవి

కన్నులు వన్నెల దొన్నెలార ! కా
కున్నన దెన్నడున్ కలగ

కుండెడి మన్నది చెన్ను దప్పునే !

అలి నీలాలక ! నీతిమాలతిక య

ల్లలాడ జేటిభరం

బల నైతింబిక నామదక్షిణ చల

ద్వా హుశ్య విన్యాసనం

బెలయింపన్ చూచెంచి నాహృదయమం

దెంచన్ స్మృతోద్దాహమన్

జెలగ నేటికి వంతిలన్ గుమలగా

జేయం గృహహీనతన్.

కాముడు ఉచ్చులన్ దగుల

గా ముడు నీ కబరీభరంబు ! మా

నీమము దప్పినిన్ దలప

నీ మము రేలుబవట్లు గానకే

పామరురీతి డిగ్గి వెర

పా మరుకేళిని సొక్కిసొలసి !

లేమరొ ! యిబ్బువిన్ గనము

లే ! మరొకర్తుక నీదుసాటికిన్ ! *

(5 వ పేజీ తరువాయి)

అగ్నియందు హోమముచేయుట, పితృ
యజ్ఞము = పితృదేవతలకు తర్పణము
లాసగుట, భూతయజ్ఞము = భూతము
లకు బలి (ఆహారపదార్థములు) వేయుట,
మహవ్యయజ్ఞము = అతిథులకు భోజనాది
సత్కారము లాసగుట, బ్రహ్మ
యజ్ఞము = వేదఅధ్యయనమునకు ఆధ్యా
పనము - ఇవి పంచమహా యజ్ఞములు.

(వరాహపురాణము) అనువాదము - గుం||

బౌ ప వి లా స ము

— శ్రీ డాక్టర్ టి. బి. ఎం. అయ్యవారు.

ఎవని కఠోరగర్జన మదేభ ఘటాకరటస్రవన్మహాం
బువు లవి యింకనో ! వివినభూమిఁ గరేణకదంబగర్భములో
పవులునో ! వాని కేసరికులాధిపు వార్ధక శీర్షగాత్రపా
టపుఁ గనిఁగేలిఁజేసెడిఁ గటా ! త్రపమాలిన యల్పజంతువుల్.

ఆడరిన కుంభసంభవ మహాముని హస్త పయోజనీమూఁ
గడవఁగ రాని దుర్విధినికారభరమ్మున వార్ధిసప్తకం
బడఁగ సుపర్వ సుందగులకైన దురాపములౌ మమహామణుల్
పడి పారలాడెడిన్ శివశివా ! విభవం బటి కర్దమార్కిపై.

జలములకున్ బ్రభుండవు ప్రళస్తమణిచ్చట కాకగుండవు
జ్వలభీమరాహతిన్ వెఱచి వచ్చిన కొండలకెల్ల దిక్కుగా
నిలచిన ప్రోడ వీవె యవనిన్ గొఱమాలితివే నికన్ దృషా
ర్తుల మఱియెవ్వరయ్య దయఁబ్రోవ వలంతులు చెప్పి మంబునీ !

లోకముఁ దన్నగా నుదధిలో జనియింపవో ? మున్ సుధా సురా
నోకహ సంఘముల్ హిమమయూఖునిరేఖయు నాదిలక్ష్మయున్
ప్రాకటలీల వానివలనన్ జలరాశికి లాభ మేమి ? ర

త్నాకర శబ్దవాచ్యుఁ డగు టంచిత రత్నచయమ్మున న్నదా !

కడుపు నిండుగఁ గ్రోలవే ? కమ్మదేనె
గడుపవే ! యెన్నో నిశలు సౌఖ్యానుభూతి
ఇపుడు హిమపాతమునఁ గళాహీనయైన
దని నళినిఁ జూడ వెట్లయ్య ! యలికుమార !

స్నైరముగాఁ జరింపుము అవంగలతా వలయమ్ములన్, నవాం
భోగుహాచండ వీఘులఁ బ్రమాదములో నిహరింపుమేల యీ
నీరసకేతికీవనము నెయ్యము నీకు మధుప్రతేంద్ర ! దు
దుర్వారజోవిదూషిత మధంగుర కంటకరూక్షమున్ గదా.

కుసుమిత వల్లికాతతులకున్ గలవేర్పడు హైమవళి-నీ
యసువుల నెట్లొకో నిలుపుటంచు మదిన్ వగవేల ? వట్టుచా !
మసలకవచ్చు నింక మధుమాసము లోచన పర్వకృష్ణధు
ప్రసరతాంతి పల్లవ భరమ్ముల మామిడి కొప్పుచాలుతో.

కోమల కోరక ప్రసవ గుంజదలిప్రకరప్రమత్త గీ
తీమహిమాప్తి గర్భతమతిన్ గనుగాన వశోక ! యింతలో
నేమటి విస్మృతిన్ బడుట యెట్లొకో ? మొన్నటిదోహదంబునన్
వామవిలోచనా చరణపల్లవ తాడన సంప్రచారముల్.

‘అందరింద బ్రహ్మాండాలు’

— శ్రీ కపిలవాయి లింగమూర్తి, ఎం. బి. ఎస్.

(గతసంచిక తరువాయి)

‘ప్రబంధాలు గీసిన

పరమపద సోపానపటం’

పోతన గారు గజేంద్రమోక్షంలో గజరాజు విష్ణువును స్మరించునపుడు అతడు ‘అలవై కుంతపురంబులో న గరులో ఉన్నాడని చెప్పాడుగాని ఆ వైకుంఠం ఎక్కడుందో చెప్పలేదు.

విష్ణుబ్రహ్మనికి సర్వవ్యాపక డని వ్యుత్పత్తి. పోతన గారు కూడా దాన్ని అంగీకరించి, గజేంద్రుడు మఠంచే జిక్కి మొరపెట్టిన పుడితర దేవతలెవరూ వినలేదా? వింటే ఏంచేశారు అనేదానికి

విశ్వమయతలేమి వినియు మారకయిండి రంబుజాననాదు లడ్డుపడక,
విశ్వమయుడు విభుడు విష్ణుండు త్రిష్ణుండు భక్తయుతున కిడ్డుపడదలంచె.

అని చెప్పాడు. విష్ణువు విశ్వమయుడు గనుక మూలంలో గజేంద్రుని మొరవిని అక్కడే సరస్సులో ఆవిర్భవించినట్లుండ దానికి భిన్నంగా పోతన గారు రతన్ని వైకుంఠం నుండి రప్పించాడు. దానికాదు నరైగల వైష్ణవప్రభావం ఒక కారణం గావచ్చు. వైష్ణవాగమాల ప్రకారం విష్ణువు వైకుంఠంలోనే ఉంటాడు. కాబట్టి పోతన గారు తన క్రాంతిదర్శిత్వంలో గజేంద్రుడు మొరపెట్టినపుడు విష్ణువెక్కడున్నాడో? ఏంచేస్తున్నాడో చూసి ‘అలవై కుంతపురంబులో’ అనే అమూల్యమైన పద్యాన్ని సృజించాడు.

గజేంద్రుని వృత్తాంతం సుధారాశిలోని త్రికూటపర్వత నానువుల్లో జరిగింది. మహాభూమిపైగల సప్తసముద్రాల్లో సుధాసముద్రం ఏదీలేదు. దానికి నానాథాల్లో చేరిన సురాసముద్రం కాల్యాలి,

కశద్వీపాలనకుమ; క్షీరసముద్రం కాక పుష్కర ద్వీపాలనకుమ; ఉన్నాయి. విష్ణువు క్షీరసముద్రంలోని శ్వేతద్వీపంలో ఉన్నాడని కొన్ని పురాణాలమతం. ఆ ప్రకారంగా త్రికూటం ఆ సముద్రం లోనిదే. దాని నానువుల్లో పెట్టిన గజేంద్రుని మొగ శ్వేతద్వీపంలోగల వైకుంఠంలో ఉండే విష్ణువుకి వినిపించి అతడు వచ్చి గజేంద్రుని రక్షించాడు.

మరికొన్నిటి ప్రకారం సవన్నలుగా విభక్తమైన జంబూద్వీపంలో ఇలా వృత వృక్షం మధ్యగా ఉంది స్వర్గం దానిలోనే ఉంది. దానిపాలకుడు విష్ణువు. అతడు క్షీణోదతీ భూముల కేళిక. ఆనాడు ఇలా వృతవాసులకు దేవతలని శ్వేతహారం. ఆపుడు మనుష్యవాచకం యింతవిస్తృతం గాదు. అది మనువునంతటివారికే పరిమితం. త్రికూటపర్వతం ఈ ద్వీపంలోనే భారత వర్షంలో మేరువుకి దక్షిణంగా ఉంది. గజేంద్రుని గాథ అక్కడ జరిగింది.

ఆమనికులమతప్రకారం నేటి శాంతి మహానాగరానికి నాడు క్షీరనాగరి మని పేరు. ఆ నాగరిలోని ఒక ద్వీపంలో ఒక యేను గొక పక్షుడు ఒక మొసలికి జిక్కి గీపెట్టగా ఆ ద్వీపముఖ్యుడు, భూతదయా పరుడు, హరినామకవిష్ణువు దాని మొర విని మడుగుదగ్గరకు వచ్చి చక్రంచే నక్రాన్ని ఖండించి గజేంద్రుని రక్షించాడు. అయితే పోతన గారు చెప్పిన స్వర్గం వీనిలో ఏదో మరి? అతనికి ఊర్ధ్వలోకపుదారున్ని గుఱించి చెప్పవలసిన అవసరం ఈ స్కంధంలోనే రెండుచోట్ల కలిగింది. వానిలో మొదటిది గజేంద్రమోక్షం, రెండవది నామనచరిత్ర.

గజేంద్రమోక్షంలో మొదట విష్ణు వెక్కడున్నదీ స్థలనిర్ణయంచేస్తూ అల

వైకుంఠపురంబులో అనేపద్యం, తరువాత అతడు వచ్చిన మార్గాన్ని నిర్దేశిస్తూ నిటలాలకములంట అనేపద్యం చెప్పాడు.

కాలికాదాసు తన మేఘమండలాన్ని పూర్వోత్తరాలుగా విభజించి పూర్వ భాగంలో అలకామార్గాన్ని, ఉత్తర భాగంలో అలకాపట్టణాన్ని వర్ణించాడు. పోతన గారి వైకుంఠపద్యాలుగూడ దాని వలెనే ఉన్నాయి. కాని వానిలో మొదటి పద్యం వైకుంఠాన్ని రెండోపద్యం వారిని వర్ణించాయి. అది ఏలాగో పరిశీలించండి. నిటలాలకము లంటనివర జంజామ్మని

ముఖసగోజమునిండ ముసరుఁడేంట్లు
అగులఁదోఁగ చిల్క లల్లఁలనజేరి

ఓపటంబుద్యును నొడియ మరుకు
చిలుకలఁదోప చెట్టుర్రేనములకు మం

దాకినీపాఁగలోక మెనగు

వీనిపంక్తులుదాట మెయి దీగతోరారు

శంపాలతలు మింట సరిణిగట్టు

శంపలను జయింప చక్రవాకంబులు

కుచయుగంబుదాటి క్రొవ్వు నూపు

మెలత మిగులుపిరిది మెలుగుదీగయుబోలె

జలదవ్వువెనుకఁ జనెడు నపుడు.

పోతన గారిందులో గ్రహించిన అలి, శుక, పాశన, శంపాలతా, చక్రవాకాలు లక్ష్మీదేవి ఆయా ఆంగాల కపమానాలుగా ఉన్నా అవినందనం, మేరువు, ఆకాశగంగ, మేఘమండలం, వాయు మండలాలకు ప్రతీకలై మార్గసూచకంగా గూడా ఉన్నాయి. మోడండి.

లక్ష్మీనారాయణులు వైకుంఠం నుండి వెడలి నందన ప్రాంతానికి రాగా ఆమె ముఖకులంపై తేంట్లు మూగాయి. నందనం మేరువు పైఉంది. ఆమె వానిని నోపుకుంటూ మేరువు దిగుతుండగా ఆ పర్వత వృక్షాలపై గల చిలుకలు అధర బింబుకోసం వచ్చాయి ఆమె వానిని త్రోలుకుంటూ మేరువు దిగింది.

త్రివిక్రముని పాదన భాఘాతంతో పగిలిన బ్రహ్మాండ కర్పరం నుండి స్రవిం

చిన గంగ ధ్రువమండలం సప్తరి మండలం దాటి మేరుశిఖరంపైబడి అక్కడనుండి బ్రహ్మపురంయొక్క చతుర్ద్వారాలనుండి ప్రవహించి ట్లు పురాణక్రసిద్ధి గాబట్టి మేరువు దగ్గరనే ఆకాశగంగ తగులు తుంది. వారక్కడికి వచ్చేసరికామె కన్నులను చూచి బేడిసలని చేపలు వచ్చాయి అది దాటి వాయుమండలం చేరేసరికి చక్రవాకాలు వచ్చి వక్షినికి తాళాయి.

పోతనగారు చెప్పిన ఈ విశేషాల్ని బట్టి లక్ష్మీనారాయణులు వైకుంఠంనుండి క్రమంగా నందనం, మేరువు, ఆకాశగంగ మేఘమండలం, వాయుమండలం దాటి భూలోకానికి చేరినట్లు తెలుస్తుంది. కాళిదాసు మేఘసందేశంలో కేవలంమార్గాన్ని వర్ణిస్తూనే పోయినాడుగాని పోతనగారు లక్ష్మీనారాయణుల్ని పాదచారుల్ని చేసి ఒక్కొక్కమండలంలో ఒక్కొక్క అనుభవాన్నిగూడా కలిగించారు.

తిమ్మనగారుగూడా శ్రీకృష్ణుని స్వర్గానికి క్రమంగా వాయు, మేఘమండలాలుదాటించి ఆకాశగంగ మేరువునందనంపైనుండే తీసుకువెళ్ళాడు. ఆయన గూడా వారికి దారిలోని అనుభవాలు చూపించాడు.

ఇక పోతనగారు ఊర్ధ్వమార్గంచెప్పిన రెండవస్థలం వామనుని విక్రమం - దాన్ని ఆయన

ఇంతింతై వటు డింతయై తువకు తా
నింతై నభోవీధిపై
అంతై లోయదమండలాగ్రమున క
ల్లంతై ప్రభారాశిపై
అంతైచంద్రునికంఠయై ధ్రువునిపై
నంతై మహర్వాటిపై
అంతైసత్యపదోన్నతుండగుచు బ్ర
హ్మాండాంతసంవర్ధయై.

అని వర్ణించాడు. దీనిలో ఆయన గ్రహించి నవి నభోవీధి, లోయదమండలం, ప్రభారాశి, చంద్రుడు, ధ్రువుడు, మహర్వాటి, సత్యలోకం అనేప్రదేశాలు. దీనిలో నభస్సు వాయుమండలానికి సంకేతం, లోయదమండలంసరి.ఇక ఆనాటికిఆకాశ గంగ యింకా రారేను గాబట్టి ప్రభారాశి (నూర్పుడు) చంద్రుడు మేరువుకి సంకేతాలనుకుంటే పోతనగారిచట పై వరుసనే మళ్ళీ చెప్పినాడనవలసివస్తుంది ఇవిగాక దీనిపై నింకా ధ్రువుడు, మహర్వాటి, సత్యలోకం, ఉన్నాయి. వానిలో ధ్రువునితో సువర్ణలోకం అయిపోతుంది. ఇక ఆనంది త్రిపాద్విభూతి. దానిలో సత్య లోకంప్రక్కనే వైకుంఠం ఉంటుంది. విష్ణువక్కడినుండి గజేంద్రుని రక్షించటానికి వచ్చాడు.

కవికులగురువైన కాళిదాసు గారి క్కూడా ఓ పర్యాయం ఊర్ధ్వలోక యాత్రావసరం గలిగింది. అభిజ్ఞానకామం తలంకో దుష్యంతుని ఇంద్రుడు పిలిపించు కున్నాడు. అయితే అతడు మాత్రం పరివహవాయుమార్గం, మేఘమండలం, దాటి హేమకూటమార్గంగా వచ్చాడు.

దుష్యంతుడు దాటిన పరివహవాయు మార్గం మేఘమండలం క్రిందిదిగాను. దానిపై. అది ఆకాశగంగాప్రవాహానికి పోటీపెట్టినట్లుగా ఉంది కాబట్టి గంగ అక్కడ పారగలుగుతుంది. అంతేకాక ఈవాయువు సప్తరి మండలంలో ఒకరి కి నాలుమగోకరికి తాకకుండా రక్షిస్తుంది అందువల్ల ఇది పోతనగారి పరిభాషలో ఆకాశగంగా పరీవాహప్రదేశమే. దీన్ని దాటి దుష్యంతుడు హేమకూటం చేరు కున్నాడు. దానిపైనే మారీచమహర్షి ఆశ్రమంలో అతడు శకుంతలను కలుసు కున్నాడు. ఈ హేమకూటానికి దక్షిణంగా కిం పురుషవర్షం, దానికి దక్షిణంగా భారతవర్షం ఉన్నాయి. దుష్యంతుడు సర్వదమనుని పట్టాభిషేకానికి అక్కడికి చేరవలసిఉంది. ఆకారణంచేత

కాళిదాసు గారతనిని మేఘమండలం దాటగానే దక్షిణమార్గం పట్టించి హేమ కూటానికి చేర్చాడు.

జీవుడుస్వర్గాన్నిచేరే అపు డుత్తరాయణ మార్గంలో; భూలోకాన్ని చేరే టపుడు దక్షిణాయనమార్గంలో; పయనిస్తాడని గీత చెబుతుంది కాబట్టి కాళిదాసు గారిక్కడ భూలోకం చేరవలసిన దుష్యంతుని దక్షిణమార్గం పట్టించటంలో కర్మ ప్రవృత్తుడన జీవుని విషయంగూడ ధ్వనిస్తుంది.

గజేంద్రుని రక్షించడానికి వచ్చే విష్ణువుకి వైకుంఠం విడుదలగానే నందనం తగిలింది. అది స్వర్గకనం. వైజయంతం వైకుంఠం అమరావతిలోపే భాగా అని వైజయంతానికే స్వర్గ మని మరోపేరైన కొందరి మతం. కాబట్టి పోతనగారు చెప్పిన వైకుంఠం ఈ అమరావతిలోని భాగ మేనేమో పరిశీలించవలసిఉంది.

మహాభూమి క్రిందిలోకాలకు సూర్య చంద్రదర్శనంలేదుకాబట్టి ఈ మహాకవులు గ్రహించిన మార్గాన్ని చూస్తే వారు తమకావ్యాల్లో కర్మకాండలో వలెనే భూర్భువ స్వర్గలోకాల కే ప్రాధాన్యం యిచ్చినట్లు. కనిపిస్తుంది. వారు తమకావ్యాల్లో ఎంతవర్ణించినా భూర్భువ స్వర్గలోకాలు దాటి అటు త్రిపాద్విభూతిలోకానికిగాని మహాభూమిని దాటి యిటు అతలాది దేవభూములకుగాని చొచ్చుకొని పోయినట్లు లేదు. ఎంతవరకు కర్మమార్గజీవుల లోకాల్లోనే సంచరించినట్లు కనిపిస్తుంది.

ఈవిషయంపై పరిశోధకు లెక్కనా యింకా మన కావ్యపురాణాల పరిశీలనకు వూనుకుంటే మనపూర్వుల బ్రహ్మాండ విజ్ఞానం ఈనాటివారి కంసుబాటులోకి రాగలదు.

—...—

కోలాచలం శ్రీనివాసరావుగారి నాటకాల్లోని సామాజికత

— శ్రీ డా. ఎస్. గంగప్ప, ఎం. ఏ, పి.హెచ్. డి.

కోలాచలం శ్రీనివాసరావుగారు ప్రసిద్ధులైన తెలుగు నాటక ప్రణేతల శ్రేణిలోని వారు. వారు ఎంతో వైవిధ్యం గల ఇరవై ఎనిమిది నాటకాలు, నాలుగు ప్రహసనాలు, రచించి తమ విశిష్టతని నిరూపిస్తున్నారు. వారి నాటకాల్లోని సామాజికతని గూర్చి సంగ్రహంగా తెలుసుకోవడమే ఈ ప్రసంగం సారాంశం.

సాహిత్యం సమాజానికి దర్పణం వంటి దన్ను విషయం విద్యుత్లోకానికి తెలిసిందే. అందునా నాటకంలో సమాజం ప్రతిబింబించడం తప్పనిసరి. శ్రవ్యకావ్యం కంటే దృశ్యకావ్యమైన నాటకంలో జన జీవన విధానం ప్రతిబింబించి నప్పుడే అది ఉత్తమ నాటకంగా నిరూపించు కోగలదు. ఇలాగే శ్రీనివాసరావుగారి నాటకాల్లో చక్కగా సామాజికత స్పష్టమవుతుంది. ఒక కల్పితనాటకం, ఒక సాంఘిక నాటకం మరొక నుంచి తెలుగు లోనికి అనువదించిన రెండు నాటకాలతో పాటు పౌరాణిక నాటకాలు, చారిత్రక నాటకాలు ఉన్నాయి. వీటన్నిటిలోను సామాజిక స్థితిగతుల్ని ఎంతో చక్కగా శ్రీనివాసరావుగారు పొందు పరచారు. అది వారి లోకజ్ఞతకి నిదర్శనం. వారు ఇతివృత్త స్వీకరణంలో, పాత్ర చిత్రణలో, సన్నివేశ కల్పనలో, ఆనాటి సాంఘిక దురాచారాల్ని దుయ్యబట్టడంలో ఈ సామాజికతని స్పష్టంజేశారు.

కోలాచలం వారి నాటకాల్లో ఎంతో వైవిధ్యం ఉన్న సంగతి వూహ్యం. తీసుకున్న ఇతివృత్తం కల్పితం కానీ, చారిత్రకం కానీ, చివరికి పౌరాణికం కానీ అన్నిటా సమాజ స్థితిగతుల్ని ప్రతిబింబింప జేయడం శ్రీనివాస రావుగారి

విశిష్టత. నాటకం సమాజానికి ఎంత దగ్గరగా ఉంటే అంత సహజంగా ఉంటుందనడంలో సందేహంలేదు. అలాంటి ఇతివృత్తాల్లో సహజ సన్నివేశ కల్పన గావించి, తదుచిత రీతిని పాత్ర చిత్రణ చేస్తే రసగ్రహణ పోషిస్తున్న సామాజిక బలమనస్సులను అలరిస్తామనడం ఆత్మ్య క్తికాదు. అందుకే శ్రీనివాసరావుగారు తమ 'పపంచ నాటక చరిత్ర' (The Dramatic History of the world) అనే ఆంగ్ల గ్రంథంలో సమకాలిక ప్రజల అభిప్రాయాల్ని, ఆకాంక్షల్ని నాటకంలో పొందు పరిచినప్పుడే అవి కాలానుగుణంగా ఉండగల వన్న విషయాన్ని 'Our present dramas are behind times. Let same of the plays contain the ideas and passions of the present times' అని కంఠోక్తిగా పేర్కొన్నారు. అలా పేర్కొనడమే కాదు, వారు తమ నాటకాల్లో సమకాలిక సామాజిక స్థితి గతుల్ని వివరించడానికి ప్రయత్నించారు.

శ్రీనివాసరావుగారి నాటకాల్లో పౌరాణికాలే ఎక్కువ. భారత రామాయణాల్నే గాక, ఇతర పురాణాల్లోని కథల్ని సైతం నాటకీకరించారు. ఈ పౌరాణిక నాటకాల కంటే, చారిత్రక నాటకాలు సామాజిక స్థితి గతుల్ని చర్చించడానికి బాగా ఉపకరిస్తాయి. వాస్తవానికి రావుగారికి పౌరాణికాల కంటే చారిత్రకాలంటేనే మక్కువ ఎక్కువ. వీరు అధిక సంఖ్యలో చారిత్రక నాటకాలు రచించి ఆంధ్ర చారిత్రక నాటక

పితామహ బిరుదుకు నోచుకున్నారు. కొన్ని పౌరాణిక నాటకాల్లో వైతం ఆనాటి సంఘంలోని కొన్ని విషయాల్ని వివరించారు. సీమంతినీ నాటకంలో సందర్భోచితంగా ఇలాంటి వాటిని వర్ణించారు. సీమంతినీ వివాహ సమయంలో బ్రాహ్మణులు కుక్షినిండా ఆరగించి, బహుమతులుగా లభించిన ధనం మోయలేమని బాధ పడుతూన్న విషయాన్ని, అందులోనే ఈశ్వరభట్టు, నారాయణ భట్టు అనే పండితుల పోట్లాటని, స్త్రీలు హారతి పట్టడంలోని కలతల్ని, పాటలు పాడడం, ధనం పంచుకోవడంలోని సాధక బాధకాల్ని చక్కగా అద్దంపట్టి నట్లు చిత్రించారు శ్రీనివాసరావుగారు.

వీరు పాత్రచిత్రణలో ఎక్కువగా పాశ్చాత్య పద్ధతి నమస్కరించడం చేసి, సచ్చీల వంతుల్లోను కొన్ని చెడ్డగుణాలు, దుష్టుల్లోను కొన్ని సద్గుణాలు, ఉంటాయంటూ వీరి నాటకాల్లో వివరించారు. మూసపోసిన సచ్చీలంగాని, ఎదురులేని దుష్టంగాని ఉండదని వీరి భావం. సునందినీ పరిణయం నాటకంలోని సుమతి, సుఖమణి పరిణయంలోని విజయనేనుడు దుష్టపాత్రలు. కానీ చివరికి తమ దౌష్ట్యాన్ని గుర్తించి పశ్చాత్తప్తులైనట్లు చిత్రించారీ పాత్రల్ని శ్రీనివాసరావుగారు. ఇంతేకాదు. భారతంలో దుర్యోధనుడు దుష్టుడేనా అభిమానధనుడు. కానీ శ్రీనివాసరావుగారు తమ 'శిరోమణి' నాటకంలో ద్వైపాయన వ్రాదంలో దాగిపోన బోయిన దుర్యోధనుడు కృపాశ్వత్థామ కృతవర్మలతో తనదైనాన్ని తెలిపి విచారిస్తాడు. విదుర నీతిని, కృష్ణుని హితబోధని, వ్యాసుని ఉపదేశాన్ని, తలిదండ్రుల మాటల్ని పెడచెవిని బెట్టి గర్వాంధుడై సర్వం గోల్పోయా నని పశ్చాత్తప్తుడైనట్లు కల్పించారు శ్రీనివాసరావుగారు.

అంతకంటే వీరి నాటకాల్లో - ముఖ్యంగా చారిత్రక నాటకాల్లో - సమాజాన్ని ప్రతిబింబించడానికి చక్కటి ప్రయత్నాన్ని చేశారు శ్రీనివాసరావు గారు. ఆనాటి సంఘాన్ని పట్టి పీడిస్తున్న దురాచారాల్ని దుయ్యబట్టి, సంఘ సంస్కరణకోసం పాటుపడ్డ వారిలో శ్రీనివాసరావు గారొకరు. దీని వల్ల వీరి సంఘ సంస్కరణాభిలాష ముస్పష్టమవుతుంది. సుల్తానా చాందు బీబీ నాటక ప్రస్తావనలో “నాటకములు జనుల నడివడికలను సంస్కరించును. దేశాభివృద్ధియూ, సంఘ సంస్కరణమును గోనువారు నాటకములను స్వపక్ష, పర పక్ష దాక్షిణ్య బద్ధులుగాక ప్రదర్శించు చుండవలెను” అని నూత్రధారునిచే పలికించి ఆకీర్తిని సందర్శించితంగా సంఘ సంస్కరణకోసం తమనాటకాలు - ప్రధానంగా చారిత్రక నాటకాలు - రచించారు. అతివృద్ధ, అతిబాల్య వివాహాల్ని శ్రీనివాసరావుగారు గర్హించారు. ‘రామరాజు చరిత్ర’ నాటకంలో యజ్ఞ సోమయాజి అనే ఒకవృద్ధుడు తన భార్యను బహ్మనీ సుల్తానుల సేనలో ఒకడు అపహరించాడని మొరపెట్టుకొంటాడు. వారా బ్రాహ్మణుని కాటికి కాళ్ళుచాపిన ముదు సలి వనీ ఏమీ ఎరుగని ఐదేండ్ల పాపమ పెండ్లి చేసుకోవడం ఉచితం కాదనీ నిందిస్తారు. ఇలాగే ‘అన్యాయధర్మపురి మహిమ’ అనే ప్రహసనంలో వృద్ధ బ్రాహ్మణుడు మూడు వివాహాల్ని చేసుకోవడం వల్ల కలిగిన అనర్థాల్ని కళ్లకు గట్టినట్లు చిత్రించారు శ్రీనివాసరావు గారు.

ఆనాటి సంఘాన్ని పట్టి పీడిస్తున్న కన్యాశుల్కాన్ని నిరసించారు కోలాచలంవారు. ‘ప్రతాపాకృరీయం’ అనే నాటకంలో అక్కరు చిత్తూరును ముట్టడించి విజయం పొందిన వెంటనే, త్రియోగనలు చితిలో దూకి మరణించడం

గమనించి మిక్కిలి వాపోతాడు. పతి మరణంతో సతి చితిచేరడం సముచితం కాదని ఆసహ్యించుకొన్నాడు అక్కరు. వైగా సతీసహగమనం సముచితం కాదని పతి విరహితలైన స్త్రీలు పునర్వివాహ మాడేట్లు కాసనం చేస్తాడు అక్కరు.

కాగా కోలాచలంవారు స్త్రీకి విద్యాస్వాతంత్ర్య లుండాలని తన్మూలంగా మనసంఘమున్నతస్థితికిరాగలదని విశ్వసించిన వీరి ‘బ్రథువాహన’ నాటకంలో ప్రమీల సభలో పీటినిచర్చింపజేసి స్త్రీకి విద్యాస్వాతంత్ర్యము మిక్కిలి అవసరమన్న విషయం చిత్రించారు. ఆనాడు ఆచారాల పేర ప్రజలు చేస్తుండిన అనాచారాల్ని కోలాచలంవారు గర్హించారు. ‘ఆచారమ్మ న ప్రహసనపు’ అనే వీరి కన్నడ ప్రహసనంలో ఆచారమ్మ ఆచరించిన అనాచారాల్ని నిరసించారు. ఇలాగే వీరు వేశ్యావృత్తి సాంఘిక దురాచార మన్న విషయం ‘నాచిపాట్టి’ అనే ప్రహసనంలో చిత్రించి గర్హించారు. జానకి కూతురు అనందా సాని అనే వేశ్యాలోలుడైన భోగినెట్టి, దానికై సర్వమూ ధరింపసినో, నెట్టగా మారి ప్రియ, రత్న పెట్టి వల్ల విముఖుడైనట్లు అద్దం పట్టినట్లు చిత్రించారు. శ్రీనివాసరావు గారు. ఇంకా మద్యపానంవల్ల కలిగే అనర్థాల్ని ‘అన్యాయధర్మపురి మహిమ’ అనే ప్రహసనంలో చాలచక్కగా చిత్రించారు కోలాచలం శ్రీనివాసరావుగారు.

వీరు వేద విమర్శనోపన్యాసాలలో అనేక సామాజికానర్థాల్ని చర్చించారు. 1913 నుంచి వేదార్థచంద్రిక అనే పత్రిక నడప నారంభించారు. వేదవిమర్శనోపన్యాసాల్ని రచించి, అనేక సభల్లో ప్రసంగించి, తమ పరిశోధనా పటిమను సంఘ సంస్కరణాభిలాషను ప్రకటించారు. వాటిలో ఆర్యుల వివా

హము, కట్టుబాట్లు సతీ సహగమనము మొదలైన వాటిని వివరించారు. సతీ సహగమనం లాంటి సాంఘిక దురాచారాలు మొదటి నుంచీ లేవనీ, తరువాతి కాలంలో ఏర్పడ్డాయనీ చక్కగా తెలిపారు. సతీసహగమనం సాంఘిక దురాచారమని నిరూపించిన రాజారామ్మ హన్ రాయని గూర్చి కోలాచలం వారు మిక్కిలి ప్రశంసించారు.

ఇలా కోలాచలం వారు తమ నాటకాల్ని సామాజిక స్పృహతో రచించి, ఆనాటి సాంఘిక దురాచారాల్ని దుయ్యబట్టి సంఘసంస్కరణ కోరిన ఉత్తమ సంఘ సంస్కర్తలు. ఇలా నీత్యు పదేశకంగా నాటకరచన గావించి వాటిని ప్రదర్శించి ధన్యులైన వారు వీరు. కారణం నాటకం ప్రదర్శనతోనే జీవించగలదు. అలాటి ప్రదర్శనకోసమే నాటక రచన చేశారు వీరు. ఈ విషయాన్నే ప్రస్తావిస్తూ ‘శ్రీనివాసరావుగారు చిరకాలము నాటక నూత్రధారులుగా నుండుటయేకాక, ఆంధ్రనాటకములలో చరిత్రాంశములను గూర్చి, నాటక కవులలో ‘మాగ్గదర్శి’ ‘మహర్షి’ యన నొప్పి యున్నారు. వీరు కవులమను, పాత్రధారులమను పంపిన ‘పిజ్జిపి’ వాస్తవముగా ననుభవసారమైన స్మృతి వాక్యముగా గౌరవింపదగియున్నది’ అని ప్రశంసించిన పురాణం సూరకాస్త్రీగారి మాటలు కోలాచలంవారిపై ప్రత్యక్ష సత్యములనడం ఆత్యుక్తిగాదు! సహస్రోక్తి!

[ఆకాశవాణి సౌజన్యంతో]

—•••—

భారత ప్రధానమంత్రిత్వ పదవిమీద చిరణింగుకేశాని యితరు లెవరికి కోరికయెలేదు కావున వారి పక్షమునకు వోట్లెచ్చుటన్న దిఅనవసరము.

ఆంధ్రకవులు - అనుసరణములు

— శ్రీమతి కె. వి. శ్రీరంగనాయకి.

బ్రహ్మసృష్టివలెనే కావ్యసృష్టియు అతివిచిత్రము, అనంతము. అద్భుతాద్భుత పరిణామ గుండరము. ఎన్నాళ్ళు ఎన్ని విధముల పర్యాలోచించినను అపూర్వ రచన విదంప్రపథమ్యము నందినది కని పించుటయే లేదు. కావుననే “ధాతా యథాపూర్వ మకల్పయత్” అని వేదము లనుచున్నవని పెద్దలంద రాయాసందర్భ-ముల ననుచున్నారు. బ్రహ్మనిర్మాణము కంటే కవి- బ్రహ్మ నిర్మాణము అతి రమణీయ మనియు, నియతి-కృతనియమ రహిత మనియు, వ్యక్తైకమయమనియు, అనన్య పరతింత్రమనియు, నవరసరుచి రమనియు, పెక్కు విధములుగా కవి భారతిని ప్రస్తుతించుట అసహజమనూ కాదు. కాని చిత్ర మేమనగా పురాణములు చదివినపుడు, సృష్టిప్రళయద్యవస్థలు చదివినపుడు సృష్టిక ఉన్ముఖుడైన పరమమాత్మనుండి బ్రహ్మ, అటనుండి పంచభూతములు పుట్టుట, అపన్నుట అనేక వాసనావిశేషములతో కన్యములు, కర్మఫలములు, అనుభవములు; ఇవిపూర్వము నుండి వచ్చు చున్నవేగాని క్రొత్తగా కనుగొనబడినవికావు. అట్లేకవులు ఆయా కావ్యములందు కొన్నిసన్ని వేళముల యందు ఏదేని ఒకప్రాచీన కవి భావము ననుసరించుటగాని లేక తాము ఎప్పుడేని మనసుకరిగి పోవునట్టి సన్నివేశమును చూడగా అది మనమనస్సును వీడనంత స్నిగ్ధమైనపుడు తన కావ్యమునందు ఎక్కడేని దానిని చెప్పి సంతోషించు కొనుటగాని జరగును.

అసలు వ్యాసుడు వాల్మీకి నను సరింపగా, వారిని భవభూతి కాలిదాస, భాసాదు లనుసరింపగా మనము వారి ననుసరించు చున్నాము. కేవల మౌండ్ర

కవులు మాత్రమే అనుసరింతురు - లేక - అనుకరింతురు అనుట పొరపాటు వంటిది. కవియనగా ‘కయతి మధురం వర్ణయతి’ అని గదా! వ్యుత్పత్తి. ఈ మధురమైనవర్ణనము సిద్ధమైనవస్తువు నకుకాక అధూతమైనవస్తువున కెట్లుపాస గును? కాగా సదిమందికవులు ఒకే విషయమును భావించినపుడు ఆసంభావితార్థమును చెప్పుటలో గల భంగి పణితి భేదమును బట్టి భిన్నములైనట్లు తోచును. అట్లే ఆఘోరములకు యోగ్యములైన సముచితవర్ణనములు చేయుట, వాని ననుకరించుట అది వారి వారి అదృష్టమును బట్టి మహాప్రఖ్యాతితో అపఖ్యాతితో సంపాదించిపెట్టుట. అపఖ్యాతి ప్రఖ్యాతులు కూడ నేడు గీటురాయివలె కన్పించుటలేదు. అభినవ గుప్తపాదాచార్యుడు ‘సరస్వత్యాస్తత్త్వం కవిసహృద యాఖ్యంవిజయతే’ అన్నారు గదా! ఆ తత్త్వము నేడు అదృశ్య మగుట విచారకరము.

కాగా తెలుగు కవులలో నన్నయ నుండి నేటి వరకు అనుకరణమో అనుసరణమో సాగుచునే యున్నది. విశేష మేమనగా అనుకార్యమగు మొదలి రూపము మరుగున పడిపోయి అనుకరణములు - అనుసరణములు ప్రసిద్ధము లగుట. కాశీఖండమున కళావత్సలపాఖ్యానమున్నది. ఆ ఉపాఖ్యానమునకు జన్మాంతర, సంబంధముగలదు. ఆక్రిందటి జన్మలో నీమె సుశీల. ఈమె తండ్రి హరిస్వామి సద్రాహ్మణుడు. అట్టివాని కొమరితయగు సుశీలను వర్ణించుచు

‘బలబలవేగ తేజపకడఁ

బంకజదీర్ఘికఁ దానమాడి నె

చ్చెలులును దాను నిందుముఖి

శేష విభూషణుఁ బూజసేయు ని

చ్చుఁ దెలికన్నులు న్నోజక

చన్నులు బొమ్మలమీఁద వ్రాలుఁ గుం
తలములుఁ జూచి పోరులు మ

నంబున నువ్విశులూరు చుండగన్’

ఇందలి ఉత్తరార్థము పింగళినూరన హృదయముననుండి కొంచె మందచందములతో వెలువడినది. అది ఇది.

‘కూకటి వేణితోఁ గురులు

గూడకమున్న కుచప్రళోహము

ల్పొకలతోడి సామ్యమును

బొందకమున్న నితంబసీమవన్

ప్రేకఁడనం బొకింత ప్రభ

వింపకమున్న ప్రసూనబాణుఁ డ

ప్రాకలఁ బెట్టె దానటవ

నామెత బాలికకై విటానలిన్’

ఇందు అనుసార్యమైన శ్రీనాథుని పద్యమున కన్న అనుసరణమైన నూరన్న పద్యమునకే విఖ్యాతి యధికము. ఆ శ్రీనాథునకు ‘ఉరోముకుళి తస్తనమ్’ అను శ్లోకము మూలము. ఇలాగే చాలా శ్లోకములు శ్రీనాథుని తెనుఁగు సరస్వతి మార్గిణి మరికొన్ని అందచందాలను సంబాధించుకొన్నవి. ప్రకృత మనుసారముః. అనుశీల ఒకనాటి వెన్నెల రాత్రి యారుబయట పడుకొనియుండగా ఒక విద్యాధరుడు ఆమె రూపలావణ్యాదులకు మోహించి మలయ పర్వతమునకు చేర్చగా నక్కడ విద్యుత్కాలియను రక్కసుడు ఆమె రూపలావణ్యాదులకు మోహించి విద్యాధరునితో కలియ బడినాడు. ఇరువురును సుందోప సుందులవలె పరస్పర ముష్టి ఘాతములకు స్రుక్కినారు. ఆ విద్యాధరుడు ప్రాణావసాన సమయమున కనులు తిరుగుచుండగా ఆ సుశీలను గాంచి ‘కటకటా’ అని ప్రాణములువదలి నాడు. సుశీల ఆతనినే భర్తగా నెన్నుకొన్నది. ఇక తాను ప్రాణములతో

నున్న ఏమి ప్రమాదము సంభవించునో యని పరివ్రత సామాన్యమగు భయముతో సహగమనమును కావింపనెంచి నది. చితి పేర్చినది. ఎట్లో విద్యాధరళవమును దానిపై బెట్టినది. ఇది ఆసుశీలప దుఃఖ హేతువగు సన్ని వేశము. పాపము శ్రీనాథుఁడు దుఃఖముతో కరిగిపోయి నాఁడు.

‘కొసరి వసంతకాలమునఁ

గోయిల శ్రోల్చినభంగి నేడైన
బిసరువానేత్ర కొండచటిఁ

బెద్ద యెలుంగున వెక్కి వెక్కి వె
క్కసమగు మన్యవేగమునఁ

గాటుకకన్నులనీరు సోసలై
యుసిరిక కాయలంతలు

పయోధరముల్ దిగజాలు నట్లుగన్’

లోపలదుఃఖము ఆగక పొంగిపొరలి వచ్చునపుడుకొసరి కొసరివసంతకాలమున గోయిల శ్రోల్చినట్లుగా నుండునేమో? లేక ఆనాటివసంతమునందలి సర్వరేఖా సమలంకృతమగు సౌందర్య రాశియగు సుశీల దుర్భరావస్థ ననుభవించుచుండ అప్పటి నుండి అనువత్సరము కోకిలలు తమ దుఃఖభారమును శ్రోల్చిన ట్లనుభవించుచున్నవా? అట్టి దుఃఖమునకు సుశీల అర్హురాలు కాదు. కాని దైవమర్పి పాకమున కపరేమి చేయగలరు? ఎక్కడి మలయము? ఎక్కడికాశి? ఎక్కడితమతండ్రిగౌరవము? ఊయ పేరు నెరుగనివిద్యాధరుఁ డెక్కడినుండి వచ్చినాడు? ఎంతదూరము తెచ్చినాఁడు. ఈ బహువిధములైన శోక భారములు ముప్పరి కొనగా ఆమె పెద్దగా రోదించినది. ఆరోదనము గోయిల శ్రోల్చినట్లుగా శ్రీనాథ కవిసార్వభౌమునకు వినిపించినది. కనులనుండి జాలువారెడి కన్నీరు ధారగా ఉసిరిక కాయలంతలు పయోధరముల మీదుగా దిగజారుచుండినవి.

ఈసన్నివేశమునందలి ఈపద్యము ఆమె దుఃఖమునకు ప్రతిబింబము. ఇట్టివర్ణనము నందు కూడశ్రీనాథుని సహజశృంగార వైభవము తొంగిచూడక మానలేదు.

ఈ పద్యము సామాన్య జనులయందు కాకపోయినను గోష్ఠీచతురులగు విద్వాంసులలో ప్రసిద్ధులగు మహాకవులలో ప్రసిద్ధిపొందినది. కావుననే ఈపద్య తిని తిమ్మన, పెద్దన, భట్టమూర్తు లనుసరించినారు.

తిమ్మన పారిజాతాపహరణము నందు సత్యభామాస్వరూపమును, పుష్కలాభిమానమును నామె సవతి మత్సరమును చెక్కగా నిరూపించినాడు. శ్రీకృష్ణుని యెడ తనకుగల వాల్గభ్యమును నిలబెట్టుకొనచూచి బహుకాలము మాధవుని ప్రణయసామ్రాజ్యమునకు తానయేలికయై తన పంతుము చెల్లించుకొనుచుండ మధ్యలో నారదుఁడు దాపురించి రసభంగముఁ జేసినాఁడు. నారదుఁడు కావించినది రసభంగమో రసపోషణమో కథాంతమునకాని తెలియరాదుకదా! కృష్ణుఁడు రుక్మిణీదేవి యుంట ఆతిథ్యమాచరించునపుడు నారద మహర్షి సత్కరించిన పారిజాతము మును రుక్మిణీదేవికి నూడిదగా ఇచ్చినాఁడు. దీనివలన మహాప్రమాదము వచ్చుననికృష్ణుఁ డెరుగకపోలేదు. కాని అప్పుడంతకంటె చేయవీలులేదు. కావున చేయలేదు. నారదుఁడు సత్యను తక్కువచేసి రుక్మిణిని భూషించినాఁడు. ఆధూషణమును నిజముగా సత్యవంటి మహాభిమానముకలవారు విని బ్రతుకలేరు. సత్య సత్యకనుక బ్రతికినది.

విందారగించిన శ్రీకృష్ణుఁడు పారిజాతప్రసూన సౌరభములు వెదజల్లగా సత్య ననునయింప వచ్చినాఁడు. కాని

అప్పటి తిమ్మన రచనాశిల్పము అనితర సాధ్యము. సత్య నూరడించినాఁడు. ఆ ఊరడింపు నేయివోయ భగ్గన దరికొన్న భీషణమౌతాశన కీలకరేనే విజృంభించెడి కోపమునకు స్వాహాకారముఁ బలికినది. ఆకోపతాపములు తట్టుకొనలేక నిబ్బరములేని సత్య జలజాతాసన వాసవాది సురపూజాభ జనంబైతనర్చు లతాంత యుధు గన్నతండ్రి శిరమునే ఎడమకాలితో తన్నినది. శ్రీకృష్ణుఁడు రసజ్ఞమౌళి. కావున తన్నినందున కనునయించినాడు. సత్యకు ఆబాధయిపుడు రెండువిధములైనది. పాదప్రహరమున కోపగింపవలసిన కృష్ణుఁ డిప్పు డెల్లిదము సేయుట. తనకీవలసిన పారిజాతమును సవతి కిచ్చుట. సవతిముందు తనను దూషించుచుండగా తా నూరకుండుట. ఈకారణము లొకయెత్తు. ఇపుడు తాను వామ పాదమున ప్రహరించుట యొకయెత్తు. ఈసంగతి ఎటులెటులో బట్టబయలుకాక మానదు. అపుడు తనసంగతి ఏమికావలయును? సవతిపై కోపమున, తానుకావించిన పారిపాటునకు దుఃఖమైనది. అతని ముందే వలవలయేడ్చినది. ఆయేడ్పు సామాన్యమైనది కాదు. అనాగరకమైనది కాదు. భయంకరమైనది అసలేకాదు. ఆమె లలితాంగి కావున ఆమె ‘మోము పంకజశ్రీ సఖము’ అగుటే గాక తన్నొరులు చూడకుండ చేలచెరంగు నడ్డువెట్టుకొని మరియు నేడ్చినది. అది ముందే డుప్పగా వినరాలేదు. బాలపల్లవగ్రాస కషాయకంఠ కలకంఠ వధూకలకాక ధ్వని యది. కోకిల కంఠములు కాకలీమధురములని పెద్దలవక్కణ. అంతియే కాదు కొసరి వసంతకాలమున గోయిల శ్రోల్చినభంగి అన్నశ్రీనాథుని వచనమునకు ఇదిచిన్న వ్యాఖ్యానము. దుఃఖభారముచే తానుపెద్దగా పనవి పనవి యేడ్చి

నను అదికలకంతమనోహర కాకలీధ్వని
యగుట, శ్రవణసుభమగుట యాశ్చర్యము.
తగినంతకారణములేక ఏడ్చుటేల యని
ఎవరైనప్రశ్నింతురో అనునట్లు “ఈసునఁ
బుట్టి డెందమున హెచ్చిన శోకదవాగ్ని”
ఈయేడ్పునకు కారణముగా చెప్పి
తిమ్మన తనకావ్యసందర్భాచిత్యమును
కాపాడుకొనినాఁడు. ఆపద్యమిది.

‘ఈసు నఁబుట్టి డెందమున
హెచ్చిన శోక దవానలంబుచే
గాసిలి యేడ్చెఁ బ్రాణవిభు
కట్టెడుట స్థలితాంగి పంకజ
శ్రీసఖమైన మోముపయి
చేలచెఱంగిడి బాలపల్లవ
గ్రాసక పాయకంఠ కల
కంఠ వధూ కల కాకలీధ్వనిన్’

ఇక పెద్దన అనుసరణము కాదేమో!
అనిపించునంత జాగరూకతతో అనుస
రించినాఁడు. అది అచ్చముగా వచ్చిన
యేడుపుకాదు. తనమాటకు ఈ బ్రాహ్మ
ణుఁడు అంగీకారము చూపలేదన్న శోప
ముతో, ఈసుతో ఏడ్చిన ఏడ్వది. అట్లు
ఏడ్చుటకు వీలుకాదు కదా! మంచియవ
కాశము దొరకినది వరూధినికి. పైపాటున
వచ్చి ప్రవరుని నాలింగనము చేసికొని
యధరం బాసింపగా ఆనైష్ఠిక గృహస్థు
‘హాశ్రీహరీ’ యని, ఓరమోముతో జాగ్ర
త్తగా బుజమును పట్టుకొని త్రోసివేసి
నాఁడు. అది నెపముచేసుకొని వరూధిని
యేడ్చినది.

‘పాటున కింతులోర్తురె కృ
పా రహితాత్మక! నీవు త్రోవ ని
చ్చోట భవ న్నఖాంతురము
సోఁకఁ గనుంగొనుమంచుఁ జూపి య
ప్పాటలగంధి వేదననె
పందిడి యేడ్చెఁ గలస్వనంబుతో
మీటిన విచ్చు గుబ్బచను
మిట్టల నశ్రులు చిందు వందగన్’

శ్రీ నివాస ప్రపత్తి

- శ్రీ పుట్రేపు గాఢువేందరావు
ఆసిపైంటు డివిజనలు ఇంజనీరు

శ్రీకరమగు నీదు శ్రీపాదములయందు
భక్తి నిల్చునట్లు భవ్యచరిత
వరమునీయవయ్య వరదుడ వగుదేవ
శేషగిరినివాస శ్రీనివాస!

సుప్రభాతవేళ శుచి నియమములతో
నిన్నుఁ గొలువఁదలతు నిశ్చలముగ
భక్తికుదురకుండు భవదంఘ్రి
యొగమందు...

సుప్రభాతమయ్యె గురలోక వంశత
నిదురలెమ్ము మమ్ము గదియరమ్మా
శుభములొసగ లెమ్మునూనృతమందార...

గుప్తఋషులు ఉదయసంధ్య నుపాసించి
నీదుగేహాసీమ నిలిచినారు
అబ్జవదన నిన్ను అర్పించువేడుక...

కరకమల విలసిత కనక కుంభములతో
గంధసారయుక్త గాంగజలము
వేదవిదులు తెచ్చివేచి యున్నారయ్య...

భవుడు, సురలు, మునులు, పద్మోభభ
వుండును

పుష్పహస్త లగుచు పూజసేయ
నిల్చియుండిరయ్యనీగృహంగణములో...

పైనాయికలు మానవకాంతలు కావున
ఎటుల ఏచ్చినను ఏడ్వచ్చునట. గంధ
ర్వాంగన యగు వరూధిని యట్లు ఏడ్చు
టకువీలులేదు. అందువలన కలస్వనముతో
నేడ్చినది. ఈమెకు జంత్రిగాత్రముల
రాలలరిగించు విమల గాంధర్వవిద్య సహజ
ముగా వచ్చినది కావున ఆకలస్వన మా
మెను విడువదు.

(సశేషం)

వరదముద్రతోడ వరపాదములు సూపి
‘శరణుపొంది మీరు కాంతిగనుడు’
అనుచు బోధసేయు ఆశ్రితావనుడవు...
పేరులోన నేమి పెన్నిధి యన్నదో
శ్రీనివాస యనగ సిరులు గురియు
కమలనీదుహృదయకమల వాసినిగదా...
పద్మపాణి నీకు పాణిపద్మములతో
పాదసేవజేయ పాన్పుజేర
మురిసి ముద్దుచేయు మోహనమూర్తివి...
కారదేందు వదన సౌందర్య రసనిధి
పద్మసదృశ హృదయపద్మ చోర
సుమళర జితరూప, సుందర సుకుమార...

ఆని, యంతు, లేనిదొన విద్యాక్షుప
ఆ వరించియుండ అన్ని యెడల
నీదుతత్వ మెరుగ నెవరికి తర మాను...

అంతరంగమందు అనుమానముదయించు
కలవోలేవో యనుచు కమలనయన
అదియొకాదె ఎన్న అజ్ఞాన మనగను...

తెలివి లేనితనము తెరరూపమునుదాల్చి
నీకు మాకు మధ్య నిలిచెనయ్య
దాని తొలగ జేసి దర్శన మొసఁగుము...

మంచి బుద్ధిలెపుడు మనసునదోపగ
త్రోవఁజూపు మాకు తోయజాక్షు
ఈవు బ్రోవ కన్న నితరులు లేరయ్యా...

మనిషిలోని మంచి మరుగునపడిపోయె
దుప్తశక్తిలన్ని దుడుకుఁ జూపె
హృదయకమలమందు ఉదయించ

వేడెద...

కలియుగంబునందు కమలా మనోహర
వెతలు మాన్ని ప్రోచు వేల్పు వీవె
నిన్ను నమ్మి కొలువనీపాదయుగ్మము...

అజ్ఞుడను గాన నాచేత అంతులేని
దూషితములైన కర్మలు దొసగులెన్నో
చేయబడె నాని నెంచక, చిత్తమందు
స్వామి కరుణింపు కరుణింపు శరణునీవె.

—...—

కవితా సాధన తపస్సాధన వంటిది!

‘తరం తరం’ (పరిశీలన) వెల్లడించిన రహస్యం

— శ్రీ సోమసుందర్.

ఆధునిక ‘తెలుగు’ కవిత్వానికి ప్రధాన వాహికే లీనాడు కవితా సంకలనాలే. ఇవి ప్రాంతీయమైనవి కావచ్చు, వయస్ పరిమితి సంబంధించినవి కావచ్చు. (age group) అభిప్రాయ సారూప్యానికి చెందినవి కావచ్చు; ఏ ప్రధానాంశానికి పరిమితమైనప్పటికీ, కవితా సంకలనం అనేది ఒక విశాలప్రాతిపదిక అవసరమవుతోంది. ఒక వెనుకబడిన అనుసరించవలసివస్తోంది. బహుముఖ ప్రతిభకు ప్రాతినిధ్యమూ వహించవలసివస్తోంది. అందుకే ఆధునిక కవితావాహికంగా ఈనాడు కవితా సంకలనాలనే పరిగణించవలసివస్తోంది.

తెలుగులో మనం సంకలనం అంటున్న దానిని అమెరికన్ సమాచారకాఖవాని చయనం అనీ, చయనిక అనీ అనువదించుకొని పేర్కొంటున్నారు. చయనం అంటే ప్రోగుచేయడం మని అర్థము. 1930ల వరకూ వచ్చిన నవ్యకవితలలో ఉత్తమ ప్రతినిధి కవితల నెన్నిక చేసి 1936లో స్వర్ణీయ ముద్దుకృష్ణ ‘వైతాళికులు’ సంకలనం చేసారు. దాదాపు అదే ఆధునిక కవితా సంకలనాలలో ప్రప్రథమ స్థాన మందుకోగలిగేది! ఈ వైతాళికులు కూర్పులో, ఎంపికలో శ్రీ దేవులపల్లి కృష్ణకాశ్రిగారి సహాయ సహకారాలే కాక అనభివ్యక్త ప్రభావమూ ఎంతో ఉన్న దని శ్రీ శ్రీ తన ఆనంతంలో సాక్ష్యం యిచ్చాడు. ఇది యథార్థమే అనడానికి, వైతాళికులలో ఎదురయ్యే సాక్షికత్వము ప్రబలసాక్ష్యం. కృష్ణకాశ్రిగారి కవితాభిరుచికి సరిపడని జాషువా, తుమ్మల, యేటూకూరి వెంకటనరసయ్య

ప్రభృతులెందరూ ప్రాతినిధ్యం కల్పించబడలేదు. ఏమైనా అనాటికి వైతాళికులే విశిష్టకవితా సంకలనం కనక దానికి జాతి ఎంగో గౌరవం సమకూర్చింది. సంకలన కర్తగా ముద్దుకృష్ణ కీర్తి అజరామరమైంది. పైగా కాలానికి కవిత్వానికి నైతం గౌరవం అధికమైంది. శ్రీ కృష్ణకాశ్రిపట్ల ముద్దుకృష్ణకు ఎంతటి గౌరవాభిమానాలుండేవో అస్మదామెరుగనిదీ కాదు. ముద్దుకృష్ణ చరమజీవితం దాదాపు కృష్ణకాశ్రి యింటనే గడపడమూ సాహితీపరులెరుగనిది కాదు. ఈ కారణంవల్ల నేపథ్యంలో కృష్ణకాశ్రి మూర్తినీ దగ్ధకత్వానీ ఉంచుకొని, ముద్దుకృష్ణ కవితా సంకలనం చేయడం అబ్బురం కాదు.

కేంద్రసాహిత్య అకాడెమీ ప్రచురించిన తెలుగుకావ్యమాల స్వర్ణీయ కాటూరి వేంకటేశ్వర రావు గారు 1952లో సంకలనం చేసి వెలువర్చారు. ఆయన జాతీయవాది. ఆభ్యుదయ కవిత్వమంతా ప్రచారవోష ధూయిష్ట మని ఆయనకు తిరుగులేని విశ్వాసం. పైగా తెలుగుకవిత్వ ఆరంభ విశాల దశలో ప్రారంభించి ఆధునిక కాలంవరకూ ప్రాతినిధ్యం కల్పించాలన్న బృహత్తర ప్రణాళికా వారి కుంది. దీని తుది రూపం దిద్దడంలో కూడా కాటూరివారికి కృష్ణకాశ్రి సహకారమూ లభించింది. దాదాపు ఆ కార్యక్రమం కృష్ణకాశ్రి యింటనే జరిగిందనే చాలామంది ఎరుగుదురు. ఈ కారణంవల్లనే ప్రాచీన కవితాస్వరూప ప్రాతినిధ్యం అతివేల్చమే, సమకాలీనత పీలగొంతుతో సాక్షాత్కరించింది. పైగా ఆధునిక కవి

త్వం ఎన్నికకు వూనుకొనేసరికి కృష్ణకాశ్రిగారి అభిమానాలు, ఈర్ష్యానూయలు, రాగద్వేషాలు, ప్రేజాడిస్సులు అన్నీ చోటుచేసుకొని, కొందరికి నిష్కరుణంగా దేవిడిమన్నా లభించింది.

కల్పన అనే ఆభ్యుదయ కవితా సంకలనం స్పష్టంగా ఒక నిర్దేశిత పరతను మార్గదర్శక సూత్రంగా గ్రహించి, అనాటికి మనసాహిత్యంలో వచ్చిన ఉత్తమ కవితా శ్రేణుల కంతో ప్రాతినిధ్యం కల్పించింది. తెలంగాణా రచయితల సంఘం ఆధ్వర్యంలో సర్వశ్రీ చాళరథి, నారాయణ రెడ్డిగార్లు 1950లలోనే మరో ఉత్తమ కవితా సంకలనం ‘ఉదయ ఘంటలు’ ప్రచురించారు. తదుపరికాలంలో లఘుసంకలనాలలో, గురుసంకలనాలలో, చాలానే వెలువడ్డాయి. హైదరాబాద్ లోని నవ్యసాహితీ సమితి ఒక సంకలనం ప్రచురించింది. విజయనగరంలోని ‘శోభాప్రచురణలు’ మరో కవితా సంకలనం ప్రచురించింది. ఇందలి గుణం కన్న దోషం అధికతరం కావడం వల్లనే వీటికి ప్రాచుర్యం లభించలేదు.

దిగంబర కవితా సంపుటాలను కూడా సంకలనాలుగానే పరిగణించ దలచినా, యితరల అంటే ఈ దశాబ్దంలో వచ్చిన కవితా సంకలనాలన్నింటా సర్వోత్తమమైనవి మూడు. అవి యువకవిత (1973) మహాసంకల్పం. (1975) తరం తరం (1977) ఇవి మూడు రాశిలోనూ, రాశి క్యంలోనూ, లఘుసంకలనాలెన్నోవాటికన్నా ఉత్తమమైనవి. మూడింటాసమానంగా నూరుసంఖ్యకు తగ్గనంత మంది ఆధునిక కవులూ, కవితలూ సంకలితమయ్యాయి. దాదాపు సర్వాంగీణ ప్రాతినిధ్యమూ కల్పించ బడిందనే చెప్పవచ్చు. అయితే మూడింటిలో మళ్ళీ

కొన్ని కొన్ని పరిమితులూ, వాటి ననుసరించిన దోషాలూ చోటు చేసుకోకపోలేదు. ఈ దోషాలు ప్రధానంగా సంకలన కారులవైయక్తిక హావభావానుసారాలు! నేపథ్యంలో నిలిచిన నాయకమణుల దృష్టిదోషోపహతాలు!

పైని పేర్కొన్న మూడు ఆధునిక కవిత్వాసంకలనాల లోనూ చివరిదీ, శతాధిక కవుల కవితలకు ప్రాతినిధ్యం కల్పించినదీ, అగు తరం తరంలో పొడనూపిన గుణదోషాలను విచారించడానికే ఈవ్యాసం పరిమిత మవుతుంది. ఈ తరం తరం కవిత్వాసంకలనానికి నేపథ్యనాయకమణి శ్రీకుండుర్తి. అందు వల్ల అవసరమున్నా లేకున్నా-శ్రీవారి వచన కవిత్వావాచస్పత్యాన్ని గురించి ఉగ్గడించడమే కాదు, గగ్గోలు పడటమూ జరిగింది. అంటే శ్రీకుండుర్తి స్థానాన్ని కాశ్యతాగాస్థాపించి పలువురిచేరి సాహిత్య చరిత్రలో 'వచన' కవిత్వా పితామహ' గా కీర్తింప బడేటట్లు చేయడం ఒక స్రధానాశయ మైంది!

ఐతే నూర్గురు కవుల సంఖ్యా బలం కోసం ప్రాతినిధ్యం కల్పించ బడినపుడు ఈసంకలనం యావత్తు దోషభూయిష్టమే అనడంగాని, కేవలం పైని తెల్పిన వ్యక్తిగతహుందారనం స్థాపించుకుందుకే నిర్దేశిత మైందనిగాని, ఉత్తమ కవితలు పొందుపరచబడలే లేదని కాని - చెప్పబూనడం విమర్శకునికి న్యాయమూకాదు. సత్య సందర్భనమూకాదు. నూర్గురు తెలుగుకవులు పంక్తి భోజనానికి ఆహ్వానింపబడినపుడు అందులో ఘనాపాతీలూ ఉంటారు, అక్షరాలను కలికి లేచిపోయే అర్భకులూ ఉంటారు. ప్రధానంగా ఈ విచార ధార ఆ గుణదోషవిచారణకే పరిమిత మవుతున్నది.

ఇందులో అకారాజిలో మొదటిపుట లలోనే శ్రీ ఇస్మాయిల్ స్వేచ్ఛాగానం అనే కవిత ఉంది. అతని 'శబ్దు నా ఆదర్శం' అనే కవితాగ్రంథానికి లోనిదే! స్వేచ్ఛాయత జీవితానికి ప్రతీకగా స్వీకరించే ప్రతీదీ, ఏదో ఒక అంశంలో వేరొక అజ్ఞాత శక్తికి బందీయేఅని, కనక నిర్మి బంధస్వేచ్ఛ (absolute freedom) అనేది గగన కుసుమసదృశమనీ ధ్వనిపూర్వకంగా వ్యక్తంచేసే మంచికవిత యిది. ఈకవి దేన్నీ ఎక్కడా వాచ్యంచేయడు. అలాగని కవిత్వావిభాషకు కవిత్వా పరిభాషకు కొత్తహంగులేమీ లగించడు. భాష మాయలేనంత భావసాంద్రతను పదాలపై దట్టిస్తాను. అదే ఆతని విశిష్టత. ఈ కవిదే-తాటిలోపు అనే మరో కవిత కూడా వుంది. వ్యాద్యమైన పదచిత్రాలకు (Images) మనసును పట్టివిడువని భావ చిత్రాలకు (Ideograms) ఇస్మాయిల్ కవిత మంచి ఉదాహరణ.

అకారాదిగా స్వీకరించడం వల్ల కొందరు పేరుతోనో కలంపేరుతోనో ముందుకు వచ్చి కూర్చుంటే, మరికొందరు ఇంటి పేరుతో ముందుకు వచ్చి కూర్చున్నారు. అంటే సంకలన కర్తలు చేయివిసురుకే ప్రాధాన్య మిచ్చారుకాని, నిర్దిష్టసూత్రం పాటించలే దని. శ్రీకాంత్ శర్మగాక కారంలో ఉండవలసినవారు, ఇంద్రగంటిగా ముందుకు రావడంలో ఔచిత్యం-యింత కన్న ఏముంది? ఈ కవి కృతి పటకుటీరమనేది ఉక్తి వైచిత్రికే తక్కుసారభూతమైన మనోహరభావనకు నోచుకో లేదు. ఇక తాత్త్విక వర్ణనం కోసంబెడకడం అవకాశమే. ఫీలాకాకాన్ని కత్తిరించి దుప్పటి పరచుకొని, జాబిల్లి దిండుగా ఆనుకొని పడుకుంటాను. వంటి ఉహావ అందీఅందని పదచిత్రాలు మాత్రంసాక్షాత్కరిస్తాయి.

ఉమాపతి పద్మనాభ శర్మ అనేవారి కవితా రచనలతో ఇదివరలో ఎక్కువ పరిచయంలేదు. వీరి ఋతచేతన వర్తమాన జీవన బీభత్సాన్ని వర్ణించింది. గుండె వట్టుకొనే ఉక్తిశకల మొక్కటి 'మిగల్గిపోతేనేం గాక చదువుతున్నంత నేపూ వ్యాద్యంగా ఉంటే చాలాదా? ఉమ్మానేని పుల్లయ్య వివ్యార్థిదశలో ఉన్నయ్యవకవి. పాపాయి మనస్సు అనే యితని కవిత ఈసంకలనంలో గల పెద్ద కవితలలో ఒకటి. కాని ప్రత్యక్షరమూతాజాగా, నవసుభిరస్ఫరకంగా మజా చేస్తుంది. అభివ్యక్తి చుమత్కారాలు, అనుభూతి ఆవిష్కారాలూ అతివేలమై వ్యాదయావాసం కల్పించు కుంటాయి. ఈదక్కని కవితకు కవియిచ్చిన శీర్షిక ఇతివృత్తావిష్కారమే. ఇదిచమత్కారద్యోతకం కాదు. కవికుండే సంయమిత భావోద్రేకం, కవితాపరమైన 'వాస్తవిక చిత్రణ, ఈ కవితకు ఉత్తమ స్థానాన్ని ప్రసాదించాయి.

ఎదిరె చెన్న కేశవులు రచించిన 'తస్మాత్ జాగ్రత్' అనే కవిత స్వీకృతం కావడం కేవలం సంఖ్యాబలం కోసమే. నడవలేని కంటివాడు, అపదలో చిక్కుకున్న ఆమ్మాయి వంటి బామ్మలను వ్యాద్యంగా మనోహర చిత్రాటంగా రచించ లేని అశక్తతా, అబా, ఈ కవిత వంటి పదార్థంలో గోచరమవుతాయి.

తెలుగుకవిత్వంలో అభ్యుదయ భావధార ప్రవేశించింది లెగాయతు ప్రతి అరిపేద కవీ తానొక గొప్ప ప్రవక్త కాబోలను కుంటున్నాడు. లోకపు అన్యాయాలపై ఎలుగెత్తి నాసిరకం మాటలు నాలుగు పేరుస్తాడు. తాను పేర్చినది ఫిరంగే అని భ్రమిస్తాడు. అంతే

తప్పు, కవిగా స్వీయానుభవ ప్రేరకంగా తన అనుభూతిని పలకరించడం నేర్చుకోలేకపోతున్నాడు. ప్రభుసమ్మిత ఉపదేశ కర్మకాండ కొంతయినా మరుగున పడితే తప్పు మన కవితకు మంచి రూపురేఖలు లభించవు. కాంతా సమ్మితం కాక పోయినా బందిలేదు, కనీసం మిత్ర సమ్మితం (సుహృత్సమ్మితం) గానైనా కవిత వృద్ధ్యంతాక పోలే కాలాతీతంగా బ్రతకడు! కవితకలిగించే సద్యఃస్ఫూర్తికీ, జర్నలిజం కలిగించే సద్యఃఫలితాసక్తి కవులులేదా గ్రహించి తీరాలి. కొత్త తీరాలకోసం అన్వేషణ ప్రారంభించాలి!

శ్రీ ఎన్. గోపీ తంగడుపూలు అనే కవిత అడుగుడుగునా నా రాయణ రెడ్డి ముద్రతో, కంఠప్రతిధ్వనితో బయట పడ్డది. ఇటీవల యిదే కావ్యనామంతో శ్రీ గోపీ కవితాసంపుటికూడా ప్రచురించాడు. అందులో నిఘర్ణ సుందరమైన కవితలు మరికొన్ని లేక పోలేదు... తర్వాత శ్రీ ఎల్లారానక్షత్రగానం! ఏ నక్షత్రాంతర్నిబిడ నీరవగాన ఝరులనో అక్షర బద్ధం చేసే ప్రయత్నం యిందులో కానవస్తుంది. 'కవితాసాధన తపస్సాధన వంటిది. అందులో విజయం సాధించడం త్రుటిలో తుణాలలో జరిగేపని కాదు!' అన్న ఈ కవి మాటలు కవులంతా సదా స్మరించుకోవలసినవి! ఇంతరమణీయోపదేశం ఈవాక్యాలలో ఉన్నది కనక సే ఈసమీక్షా వ్యాసం తలపైకి ఈ సూక్తి ఎక్కికూర్చో గలిగింది!

చాలమంది కవులకు కవితల్ని వండడానికి పచారీ సామగ్రి యావత్తూ, సం

సిద్ధంగా ఉంటుంది. పాత్రలూ యింధనమూ సజావుగానే అమరుతాయి. కాని తీరా వండబోయేసరికి పాకం చెడి కమురుకంపు కొడుతుంది. కవికి పాక పరిపాకం లభించాలంటే తపస్సాధనఅవసరమంటా డీ కవి! శ్రీ ఎల్లారాజే మరో కవిత - 'అగ్నిలాగవు' 'స్తనాలపై నిలచిన కళ్ళలో వలచి కావ్యాలన్నిటినీ దుర్వాసన కొట్టించిన రుద్రాక్షుల యాజమాన్యంపై ప్రళయంలా, విలయంలా అగ్నిరవ్వలు విరజిమ్ము!' అంటూ సముచిత సుహృదుపదేశం చేస్తాడు.

ఆధునిక మానవుడు కనుకొన్న కంప్యూటర్ అనేదుండే అదొక మహారాక్షసి! అది మానవుని మేధాశక్తినే బుగ్గను పెట్టేసుకుంది. దానిలోనికి కొన్ని మాటల్ని తోసి, స్విచ్చిఆన్ చేస్తే సైతం తుణానితో వండకవితల్ని అందిస్తుంది. చాలాకాలం క్రితం ఒకరకం కవితకు యింగ్లీషు విమర్శకులు కుళాయిధార (Tap water poetry) కవితవ్వమని పేరు పెట్టారు. కాలం మారింది కదా యిప్పుడు కంప్యూటర్ రైజ్డ్ కవితవ్వమని పేరు పెట్టుకోవడం సముచిత మేమో! అనిపిస్తోంది ఈ సంకలనం లోని కొన్ని కవితలను తిలకిస్తే! కొందరుకవులున్నారే గోవర్ధనగిరి ఎత్తుతున్నంత ఆర్భాటంచేసి, చేసి, గోష్పాదమంత కవిత్వాన్ని నా అందించలేరు. అట్టిమహనీయు లీసంకలనంలో దళకాలు దళకాలుగా దర్శనమిస్తారు. వర్తమాన గతం అనే. పేర ఎస్. వెంకటరంగారెడ్డి కవిత చదువుతుంటే నాకిదంతా అనిపించింది. కారణమేమంటే వారి కవితలు గతం కరగిన కళ... తీరం

చేరిన అల...' అన్నవాక్య మొకటే కవితాస్పర్శకలది. మిగిలిన 22 పంక్తులూ అపక్వవచనంకన్న హీనం!

ఏటుకూం ప్రసాద్ - 'పాడిచిన వేగు చుక్కకే ఆనందాశ్రువులు విడిచే సగటు మనిషి' బొమ్మ వేశాడు. ఏల్చూరి నుబ్ర హ్యూణ్యం నాకే వృద్ధాప్యం వస్తే అనే కవిత మాత్రాచ్ఛందంలో హాయిగా ఉంది. ప్రస్తుతం వృద్ధాప్యంలోనే వున్న ఏల్చూరి కవితలు ఇంతకన్న మంచి వెన్నో ఉన్నాయి. "కులుకున్న గోడలను పగులుతున్న ఆలయాన్ని పాడుపడిన కోనేటిని పలకరించి చెప్పగలను!" అన్న గొప్పవాక్యం మనసులో చిరావాసం కల్పించుకుంటుంది. గడచిన దినాల తల పోత బరువుతో వృద్ధయాన్ని మధురీకరిస్తుంది Nostologic feelingతో.

కవి ప్రతిభ ననుసరించికాక, అన్య కారణాలతో కొందరిని రెండేసి రచనలు సంకలితములయ్యాయి. కొందరు ప్రఖ్యాతులకు అల్పప్రాతినిధ్య మియ్యబడింది. ఇలా ఎందుకు జరిగింది? అనే ప్రశ్నకు సాహిత్యకారణాలేవీ కనిపించవు. అలా రెండేసి కవితల ప్రాతినిధ్యం లభించిన వారిలో ఇందూరుకు చెందిన ఏ. నూర్య ప్రకాశ్ ఒకడు. వచనపద్యం అనే ప్రక్రియ కలిగించిన వెసులుబాటు ధర్మమా అని ఉత్త వచనంగా వివరిణామంచెందే సంధ్యాసమయా లిందులో ప్రస్ఫుట మవుతున్నాయి. చీకటి గడ్డకట్టడం, నాలుకపై నిట్టూర్పులు పిడచకట్టడం, పెదవులపై పాన్పువేసుకొని చిరునవ్వులు మెత్తగా పవళించడంవంటి చక్కని పద

చిత్రాలు ఏ అనుభూతి సాంద్రతనూ నిబిడిభూతం చేసుకోకుండా తమంత తామే కవిత్వోక్తులు కాలేవు. ఈ రహస్యం చాలమంది యువకులు గ్రహిస్తున్నట్లు లేదు. ఆధునికులలో పెద్దతరానికి చెందిన కవిరాజమూర్తిగారి సురుచిరస్వప్నం మంచి కవిత్వం ఒకటి. ఆ సాంతం వ్యాఖ్యానించుకోతగ్గ బలమున్న కవి. కాబోజీ కవిత్వ లిందులో - పునరావృత్తి, చాదస్తం - అనేవి రెండున్నాయి. పునరావృత్తి ఫలవాలేదుకాని చాదస్తం ఉత్త పిండిబొమ్మ! ఏ నగరాజకుమారి అయినా వచ్చి ప్రాణంపోస్తేతిప్ప కదలదు! పాదాల నిర్మాణంలో, అంత్యప్రాసల పేర్బుడులో ఉత్త చాదస్తమే ప్రత్యక్ష విఫలమే!

శ్రీ కందుర్తి 'స్వాభినందన' కవితాక్షర లిపిగాకన్న స్వోత్కర్షణ గా కీర్తించతగిన కవిత్వ. "సంప్రదాయపు చెరువు తెగ్గట్టిన ప్రమాదపు నీటిమట్టాన్ని" అని తన్ను తాను కీర్తించుకుంటున్నా దీక్షవి. సంప్రదాయపు కూన్యజలరేఖను ఛేదించేసిన మహనీయు లీ నేలలో కుందుర్తికన్న ముందవరైనా మొలిచాం మరి! ఆయినే ఇలాంటివాటి కన్నీటితో ఆన్యడని తాత్పర్యం. వ్యక్తి హుందాతనం మితిమీరితే కవిత్వ మెన్ని వెర్రిపుచ్చకాయలైనా కానేరవుతుంది! పోనీ ఆధునిక కవితా లక్షణమైన నేను - మేముకు పర్యాయ పద మనుకుందామా అంటే అందు కొల్ల దీక్షవి. తానుగా అందరికన్నా ముందే వచ్చి - "భూలోకపు స్వర్గానికి ముందుగా ద్వారాలు తెరచి"నవా డట! 'మంచు

కొచ్చే మార్పు పొరలువిప్పి చూపిన'వా డట! కనుకనే తన్నుతానే అభినందించు కుంటాడని కవి చమత్కారం.

తద్వారా ఈ నూరుగురు కవులనూ దర్శింపజేసిన రెండుతరాల 'వచనకవితా మహోద్యమానికి' తానే నాయకుడనే స్పృహ పాతకకోటికి కలిగించాలన్న దీక్షతో ధ్వనిస్తున్నాడు. అందుకోసం ఎన్నెన్నో గాఢశ్రమలు! సవాలక్ష ఉత్పేక్షలు! 'సంస్కృతీ ప్రతిమకు తానే ప్రాణ ప్రతిష్ఠ చేసినవా' డట! అందుకు తన్నుతానే అభినందించుకుంటా డట! తన్నుతానే పొగుడుకుంటే తన్నుకున్నట్లే ఉంటుందని తెలుగువాడికి ఎందుకు తెలియదో? ఈ నూరుమందిలో ఏ ఒక్క పీలగొంతుకైనా, కందుర్తిని పాపం ఏవం విధంగా కీర్తించడానికి ఎందుకు సంసిద్ధం కాలేదో? మనకు అర్థంకాదు. అసలీ తరం తరం కవితాసంకలనం, కందుర్తి నాయకత్వాన్ని సంస్థాపించడానే ఉద్బృథిమైందా అనే సందేహమూ చిరదీపంగా మిగులుతుంది! ఒక కవిమాత్రుడు తన స్థానాన్ని తానే మదింపుచేసుకుంటున్నపుడు మన కేం పూచీలే అని మిగిలినవారంతా నోరుమెదపక కూర్చుంటారనికూడా ఈ కవికి భ్రమ ఉన్నట్లుంది! లేకపోతే ఈ అహంభావ ప్రకర్షకు ఆధునిక కవిత్వలోగల స్థానం ఏమిటి?

(సకేవం)

సా క్తి

శ్రీ శనకన నరసింహస్వామి, ఎం.ఎ.

అదిగో! తాపస తరుమూల మచట నరుగొజానకీ రామ లక్ష్మణుల్ - సంభ్రమమున గుహుడుకాబోలు పరివారసహితుడగుచు వచ్చి రాముని పదముల వ్రాలినాడు.

సకలలోకము లేలగా జాలిన రఘు వీరవర్యున కా ఘోరవిపిన యాత్ర! శృంగి బేరపురేకుడు స్నిగ్ధమాలి గుహుడు భరియింపగలడె యీ మహిత వార్త?

"రమ్మ! సుహృద్వారా! శబర రాజ! గుహ! కుశలంబె నీకు - నే మమ్మగునే సతీసుత స మాజ పరీజనరాజికిన్ నినున్ తమ్మని సాటిగా దలతు తారతుమారపటిర శితసా రమ్మగు తావకీన పరి రంభణ కాటునె కోటిభోగముల్."

ఎన్ని దినంబులయ్యె సుమ తీ! కనువిందుగ నిన్నుగాంచి నా హృన్నిల యాగ్రభూమి విహరించెద వాత్మ సమానుడీ వుమాయన్న! దురంత దుఃఖముల కాస్పదమే నరజీవితంబునం దున్నత సౌఖ్య దంబయిన దొక్క వినిర్మలమైతియేకదా."

రామగుహుల పరస్పర రాగపూర్ణ గాఢ పరిరంభమునకు సాక్ష్యము భజించి యింగుదీ తరు వామూలశృంగముగను పూచె, పులకించి గంగమ్మ పొంగిపారె.

ఎందుకు ఓటు వేయరాదు?

లోకసభ ఎన్నికల మహాసంగ్రామము నకు ఇరువది రోజులలోపు వ్యవధిమాత్రమే యున్నది. కొందఱు అతిరథ మహారథులు లోకసభ రాజకీయముల నుండి నిష్క్రమించే కాలము దగ్గరపడినది. కొందఱు నవీనులు లోకసభా ప్రవేశము చేయనూ వచ్చును. అన్ని రాజకీయ పక్షములవారు వివిధ ప్రచారాయుధములను పదను పెట్టి ప్రతిపక్షములవారిపై ప్రయోగించుచున్నారు. సాధ్యమైనంత వఱకు ఏ సిద్ధాంత ప్రాతిపదికా లేకుండ వివిధములైన పాత్రులకు ప్రయత్నించి సభలలో విఫలతో వాందియు ఉన్నారు. 'వలచి విఫల మ్మొంది విలపింపమేలురా' అన్న కవి వాక్యాన్ని గౌరవింపచూచు కొందఱు.

ఓటర్లపై ఈవిషయమున ఎంతో బాధ్యత ఉన్నది. ఏదో ఒకటి జరుగుతుందని అనాలోచితంగా ఓటువేసినా, ఎవరికీ ఓటువేయక ఉపేక్షించినా, రాజ్యాంగబద్ధమైన ఎంతో విలువగల తమ హక్కును అలక్ష్యము చేసినట్లవుతుంది. కాని బాగా ఆలోచించినట్లయితే ఎవరికీ ఓటువేయడం శ్రేయస్కరం అన్నది ఇదివఱ కన్నదూ లేనంత విషమ సమస్యగా నేడు తయారయిపూర్పున్నది.

ప్రధానరాజకీయ పక్షాలలో వికాంగ్రెసును గురించి ఆలోచిద్దాం. ఈ పార్టీ నాయకురాలు మాజీప్రధానిఇందిర. ఎమర్జెన్సీ విధించి, అనేక ఘోరచర్యలకు కారణమైన దని ఆరోపింపబడిన మహావ్యక్తి. రాజ్యాంగపట్లా, న్యాయస్థానాల పట్లా, ఆమె చూపిన గౌరవం సర్వ-ఓటరులకూ విదితము. మాపార్టీయే సుస్థిర ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేయగలదన్న ఆమె

ప్రభుత్వం రాష్ట్రాల్లో ఏకపక్ష మెజారిటీ ప్రభుత్వాలని ఎన్నిసార్లు పడగొట్టి నదీ తెలియని విషయం కాదు. ఎమర్జెన్సీ లో అత్యాచారాలు జరగ లేదని, జరిగినా బాధ్యత అధికారులదీ, ఇతరులదీ అనీ, బుకాయించడమే కాని నిజమైన పశ్చాత్తాపం ఎంతమాత్రం ప్రకటించి యుండలేదు. షాకమిషన్ నివేదికలో ఇందిరపైని ఆమె అనుచరులపైని మోపబడిన అనేక దారుణ నేరాలు కోర్టులో ఇంకా ధ్రువీకరింపబడక పోయినా పూర్తిగా పరాస్తములు కాలేను. సంఘసేవ రిప్ప రాజకీయముల వాసనే యెలుగని అమాయకుడని పుత్రరత్నమును సమర్థించిన ఆమె సంజయగాంధీ అమేధీ నియోజకవర్గములో అభ్యర్థి అగుటయు సంఘసేవయే కాని రాజకీయము కాదని సిద్ధాంతీకరించ గలరేమో. కోర్టులలో శ్రీ సంజయ సృష్టించిన అలజడి తెలియని ఓటరు లేవరైన ఉన్నారా?

ఇంతకీ తమపార్టీ విజయ మొంది, ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటుచేతే మళ్ళీ ఎమర్జెన్సీ విధించడం అంటూ జరగదని ఆమె ఘంటాపథంగా చెప్పడం కారణంగా నైనా ఆపార్టీకి వోల్టేజ్యుక పోవడం చాలా అవసరం. వెనకటి ఎమర్జెన్సీ విధంపు తప్పు అని తనకు తెలియకుండానే దీనివల్ల అంగీకరించడం అవుతున్నది. నిజానికి 1977 కి పూర్వంకన్నా ఎక్కువగా ఎమర్జెన్సీ విధించడానికి తగిన ఆర్థికపరిస్థితులూ, కాంతిభద్రతల పరిస్థితులూ, వాణిజ్యనేరాల పరిస్థితులూ ఇప్పుడు ఏర్పడిఉన్నాయి. ఎమర్జెన్సీ పేరునో, మరేవిధంగానో గట్టి కఠినచర్యలు తీసి కొనవలసిన అవసరం ఎంతైనా వుంది. ఈ

పరిస్థితిలో ఎమర్జెన్సీ విధింపబోము అని వాగ్దానం చేయడం నిష్కపట నిర్ణయం అని భావింపలేము.

నిరంకసురాలు, ఆంతరంగిక ప్రణాస్వామ్య సాంతకురాలు, శాశ్వత వారసత్వాధికారి కాంత్యోపరురాలు, అని ఎన్నో విధముల నిందించి తిరస్కరించిన మహా నాయకుల నేకులు ఆమె అనుగ్రహ పాత్రతకై పాదాశ్రాంతులై ఆమెపక్షము నాశ్రయించియున్నారు. లోగడ ఆమెను విడిచిపెట్టిన తమ తప్పిదానికి తామే స్వయంశిక్ష విధించుకొని అయిదేళ్ళపాటు వారు వోట్లభిక్షకుల బయలుదేఱకుండా ఉండి ఉంటే బాగుండేది. అట్టి వారిలో ఏ ఒక్కరికైనా ఓటియ్యడమంత విచిత్రమైనా రహితమైన పనియండదని అని పించకమానగు.

ఇక ఇంకా ఎనిమిది నెలలు పరిపాలన సాగించి, అంతరికలహాలతో శకలతమైన జనతాపార్టీ పతనానికి కారణం శ్రీమురార్జీ రాజకీయ చాకచక్య భారంధర్యలోపమే అనే కొందఱు విజ్ఞులభావన ప్రోసిస్తున్నారనిది. శ్రీమురార్జీ ప్రభుత్వానికి రాజీనామా యిచ్చి పార్లమెంటరీనాయకత్వానికి రాజీనామా ఇయ్యకపోవడానికి కారణం నిస్వార్థపరితయే అని నమ్మగలమా? ప్రెసిడెంటుకి తనను బలపఱచే ఎం. పి.ల జాబితా సమర్పించినపుడు తననివ్యతిరేకించేవారిని తన పక్షమువారినిగా పట్టికలో చేర్చడాన్ని ఏమనుకోవాలి? అధికార భ్రంశానంతరం విషాదగీతిక లాలపించడం అత్యున్నత స్థాయి నాయకులకు తమమైన పనియేనా? శ్రీచరణసింగును మరల మంత్రివర్గంలో చేర్చుకుని ఆర్థిక కాఖ్యువ్యడం తిప్పని విలపించడం అట్టి విషాదగీతిక కాదా? పుత్తరత్నముపై ఆరోపణలు వచ్చినపుడు బహిరంగ విచారణకు సమ్మతించకపోవడం పైగా ఉన్నతన్యాయస్థానానికి నివేదించి; ఆధారం ఉండంటేనే విచారణ జరుగుతుందనడం సర్వజనతాసమతాపరిపాలనలకు

జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపక్షిక

నమా? ఆ ప్రాసీజరు తను పుత్రరత్నము విషయములోనేనా తనతరుల విషయం లోకూడనా? అని ఓటరుల మనసులో ప్రశ్న ఉదయించక మానుతుందా?

ప్రస్తుత పార్టీ అధినేత శ్రీ జగజ్జీవన్ రామ్ సంగతి. లోకదళ్ పార్టీని పార్టీ ఫీరాయింపుదారుల పార్టీ అనియద్దేవా చేసే ముందు పన్నుల (ఆదాయపు) ఎగతేతు దారు అనే అపప్రథమ సరియైన సమాధానం ఏమున్నదో ఆలోచించవలదా? తమ పార్టీని విడిచిపెట్టేవారు ఫీరాయింపుదారులు, ఇతర పార్టీలనుండి తమ పార్టీలో చేరేవారు (ఏకాద్ది మంది అయినా) వివేకవంతులు. శ్రీ రాజనారాయణ్ మనిషేకాడనీ, శ్రీ చంద్రజిత్ యాదవ్ కి విలువేమిటనీ చాక బానిమాటలు పలకడం ఉన్నతస్థాయి నాయకుల హుందాతనానికి పోషకమేనా? ఒక ప్రముఖ పార్టీ అధ్యక్షుని, ఏకాదశవర్ష పర్యంతము ఏకచ్ఛత్రంగా పరిపాలించిన భారతప్రధానిని అప్రతి మాన ప్రయత్నంతో ఎదుర్కొని చిక్కుచేసిన వీరుని మాటలలో అంత చురుకైనచేయడం ఒక మహానాయకుని పేరిట ఒక భాగమా? వేయి సంవత్సరములలోగా హరిజనుడు భారతప్రధాని కావడం అసంభవం అని జోస్యాన్ని ఉద్ఘాటించిన మహానాయకుని, ఎదుర్కొన్నచట్టాన్ని పార్లమెంటుకి సమర్పించిన ఘనుణ్ణి - పార్టీ నేతల జగజ్జీవనే ప్రధానమంత్రిఅని - పార్టీ, ముందే తీర్మానించడం ఆ విషయం మాటిమాటికీ జనతా నాయకులు వక్కాణిస్తూ హరిజన్ ప్రధానికావడానికి ఓటు అభ్యర్థించడం ఎంతబోచిత్వ సంకోభితంగానూ, భారత ప్రజాస్వామ్య బద్ధంగానూ, ఉండా విచారింపదగియున్నది. హరిజనుడు ప్రధాని కావాలని కోరేవాళ్ళందఱూ జనతాకి పోటెయ్యాలనడంలో హరిజనుడు ప్రధాని కావాలని ఆభిలషించనివా రెవ్వరూ ఆపార్టీకి వోటువేయరాదనుకునే ప్రమాదం అందులో గర్భితమై వుంటుం

దని నాయకులు గుర్తింపలేకపోవడం విచారకరం. కొందఱు ఇతర నాయకుల వలెనే సీనియరు రాజకీయ నాయకుడూ, అనుభవజ్ఞుడూ అనే కారణంచేత శ్రీ రామ్ కూడా ప్రధానిపదవికి అర్హుడంటే ఆక్షేపంలేదు. ప్రెసిడెంటు రాజ్యాంగ విరుద్ధంగా వ్యవహరించారంటూ జనతా నాయకులనేకులు దుష్ప్రచారం వేస్తున్నారు. తమ వైఖ్యానికి బాధ్యతని ఇతరుల కంటగట్టడానికి ఇంతకంటే చక్కని ఉదాహరణం ఏమి ఉంటుంది?

ఒక్క ఊణమైనా రాజ్యాంగ విరుద్ధమాలనని ఢక్కరించకుండా సహించగలగడం గాంధీయవాదుల, భిక్షుల లక్షణం కాదనే సంగతి ఈ సందర్భంలో ఎందుకు గుర్తురావాలి? అనేక సమస్యలమీద జనతా నాయకులు భిన్నభిన్నాభిప్రాయాలు వ్యక్తంచేస్తున్నపుడు ముందునా ఏకత్రాటిపై నిలబడతారనే నమ్మకం ఏమిటి? భజన్ లాల్ మంత్రివర్గం నిలబడడానికై కాంగ్రెసు 'ఐ' సహకారాన్ని సంపాదించడానికి ప్రతిఫలంగా శ్రీ బన్సీలాల్ ప్రభుత్వంపై కేసులను ఉపసంహరించుకొన్న ఉదంతాన్ని ఆమోదించిన జనతా నాయకత్వం దుష్ప్రతిజ్ఞ, పిష్టిరక్షణకు, పూనుకుంటుం దని వోటరులను నమ్మించడం ఎవరితరం? అట్టి మహామహులకు శ్రీ చరణ్ సింగు నిరంకుశ శక్తుల సహాయంతో తమ ప్రభుత్వాన్ని పడగొట్టారని విమర్శించే అర్హత ఏలా వుంటుంది? ఆ నిరంకుశ శక్తుల ప్రాపును తమ పార్టీ ఏ సందర్భంలోనూ అభ్యర్థించలే దంటే నమ్మేవా రెవరు. ఏతిత్పక్షీయాలకు ఓటి వ్యడం సమంజసం కాదేమో అన్ని సందేహం ఓటరులకు కలగడం అసహజం కాదు.

ఇక ప్రధాన పక్షాలలో మూడవది కాంగ్రెసు 'యస్' లేక లోకదళ్. పార్టీ నాయకుడు శ్రీ చరణ్ సింగ్. అనుచరు

లను, సహచరులను చెందనాడుకోవడంలో ప్రథమ తాంబూలం ఆయనదే అనడంలో సందేహంలేదు. కాంగ్రెసు 'యస్'తో సదవగావానకు రాలేకపోవటం నెహ్రూ సిద్ధాంతాలని అసమయంలో తీవ్రంగా విమర్శించడం స్థిరనిశ్చయానికి ఆత్మవిశ్వాసానికి ప్రతీకలు కావచ్చును గాని క్రీడాకారుల విషయంలోను, స్త్రీల విషయంలోను ఇటీవల ఆయన వెలిపుచ్చిన అభిప్రాయాలు ఎంతవఱకు సమయోచితములు? మా పార్టీ నిలిపిన అభ్యర్థనలలో అవినీతిపరులుంటే వారికి వోటు వేయనక్కరలేదని చెప్పగలిగిన సాహసం మాత్రం ప్రశంసనీయం. ఆమాట జనతా కాని, కాంగ్రెసు 'ఐ' కాని, అనగలిగినవా? ఇతరులను కూడగట్టుకొనే సమయోచిత చాణక్య నీతిరాహిత్యం ఈపక్ష నాయకులలో కొందఱి సామ్యంగా లోచకమౌనము. లోకదళ్ కూటమిలో ఒకటైన 'యస్' కాంగ్రెసుకుకూడ సమయోచిత రాజకీయ చాతుర్యం కనబడదు. ప్రస్తుత తాత్కాలిక ప్రధానికి హృదయస్థానమైన ఉత్తరప్రదేశ్ లో కొలది సీట్ల విషయంలో పట్టుదలలకుపోయి, వేటే ఎన్నికల ప్రణాళిక ప్రకటించడం లోకదళ్ తో మైత్రీపూర్వక పోటీకి సిద్ధపడడం - ఇది ఎవరికిక్షేమమో గ్రహించకపోవడం, రాజకీయచాతుర్య రాహిత్యం అనిపించకపోదు. గ్రోవర్ కమిషన్ రిపోర్టు పూర్తిగా మరచిపోతే తప్పకర్నాటకలో శ్రీ అర్జున నాయకత్వానికి అనుచరులకీ వోట్లువేయడం అంత తేలిక కాదన్న సంగతి విస్మరింపదగినది కాదు. ఈ విధంగా తరచి తరచి పరిశీలిస్తే ఈ పార్టీల ముఖ్య నాయకులెవ్వరికీ ఓట్టియ్యక ఓడించడం అవసరమా అనే ఊహ ఓటరుల హృదయాలలో ఒక సారి తగుక్కున మెఱుకుక పో దనిపించును. మఱి ఎవరికి ఎందుకు ఓటు చేయాలి? అనే చర్చ ముందుసంచిక (11-1-80) లో. సం॥

జి జి యా స తి

- శ్రీ సామంతపూడి

'కమలనాథ్' దశరథరామరాజు

కన కాహిజి జిజియా సుతు
గనె పూనానగ రజనులు గర్వమునొందన్
జనియించెన్ యుగ పురుషుడు
మనవారల వెతలనెల్ల మాయము చేయన్.

'కనవలె హింద్వోన్నత్యము
వినవలె భీష్మాభిమన్యు పీరులగాథల్
చనవలె రాముని బాటను
మనవలె నాపరిశురాము మహిమనుదండ్రీ!

హరుడపు నీవె ర పుత్రుడ!
భరతావని బంధములను భగ్నముచేయన్
అరివీరుల గండె లవియ
ధరలో జన్మించినావు ధర్మము నిలుపన్.

చిరునగవులు వెలయింపుము
భరతాంబకళా విహీన వదనము నందున్
మరువక భూసురులను నా
దరమున బూజింపు తండ్రీ!
తిరుణుల నిలలోన్.'

అని వీరులగాథల మా
యని మమతల చాటున జిజియ
సుతుని బెంచెన్
దన భావముల కనుగుణము
గను దీరిచి దిద్ది మనకు కాన్కగనిచ్చెన్.

జిజియాయే ఛత్రపతికి
నిజముగ వీరులకథలను శేర్పకయున్నన్
అజపజ లేకుండ మనము
భజింప మె మహమ్మదీయ పతులను
నిపుడున్.

తపక్షంలా

* ర జ తో త్స వ ము *

9-12-79 ఆదివారం ఉ ద యం
9X011లకు శ్రీసరస్వతీ హిందీ విద్యాలయ
రజతోత్సవముల సందర్భముగా చతు
ర్భాషా కవి సమ్మేళనము శ్రీ డా॥ ఎ.
రామిరెడ్డి (కాకినాడ P.R. కాలేజ్,
హిందీఅధ్యక్షులు) అధ్యక్షతను జరిగినది.
సభకు ఆంధ్రాపేపరుమిల్స్ చీఫ్ ఎకాం
టెంట్ అమృతలాల్ మహేశ్వరి ప్రారం
భం చేసిరి.

శ్రీమహేశ్వరి మాట్లాడుతూ దక్షిణ
దేశంలో హిందీ ప్రచారములు విస్తృత
ముగా జరగాలని సరస్వతీహిందీ విద్యాలయము వారిఆదర్శమును అందరూ స్వీక
రించాలని పలికి శ్రీసరస్వతీదేవి కృషికి
ముగ్ధులై మిక్కిలి ప్రశంసించిరి.

కవిసమ్మేళనములో శ్రీయుతులు D.
ప్రభాకరశర్మ(సంస్కృతము)గార్తీసీతా
రామయ్య (హిందీ) తాస్మీరి కృష్ణా
రావు (హిందీ, తెలుగు) A. R. జైన్
(హిందీ) S. V. P. రాఘవేంద్రరావు
(తెలుగు) చేబోలు శేషగిరిరావు (హిందీ)
బులుగు వెంకటరామమూర్తి (తెలుగు)
శ్రీమతి ప్రేమజాణా (హిందీ) చేబోలు
చిన్మయబ్రహ్మకవి (తెలుగు) మెరపల
సన్యాసిరావు (హిందీ) గాడేపల్లి కుక్కు
శేష్వరావు (తెలుగు) మల్లంపల్లి దుర్గా
మల్లికార్జునప్రసాద్ (సంస్కృతము) K.
V. గుబ్బలకృష్ణ (హిందీ) పున్నమరాజు
నాగేశ్వరావు (తెలుగు) ఆయిషాబేగమ్

(ఉర్దూ) R. C. సంఘ్స్ (హిందీ)
జయంతి వెంకటశాస్త్రి (తెలుగు) H.
M. S. కామేశ్వరావు (హిందీ) A.
శ్రీరామరెడ్డి (హిందీ, తెలుగు) P. V.
V. శర్మ (హిందీ) ఆచార్య ప్రమీలా
నంద్ అవధూత (హిందీ) R. K. పునో
హిత (హిందీ) పద్మలత (హిందీ) వైజ
యంతి (హిందీ) ఉమామహేశ్వర (హిందీ)
A. లక్ష్మణరావు (హిందీ) పాగ్గాని వారి
కవిలతో సభాసదులను సమ్మోహ
పరచిరి.

శ్రీ S. K. S. రాజా ధన్యవాద
ములు సమర్పించిరి. ఇదేరోజు మధ్యా
హ్నం 3X011లకు డా॥ A శ్రీరామరెడ్డి
అధ్యక్షతన శ్రీ చేబోలు శేషగిరిరావు
యొక్క హిందీ ఆప్టావధానము జరిగినది.
పృచ్ఛకులుగా శ్రీయుతులు మెరపల
సన్యాసిరావు, ముల్లపూడి సూర్యనారా
యణమూర్తి, P. R. నరసింహారావు,
వంకల అప్పారావు, ఏలూరి సాంబశివ
రావు, S. K. S. రాజా మొదలగు
వారు పాగ్గాన్నారు.

విద్యాలయము పూర్వ పిదపాధి శ్రీ
గుండు చిట్టిబాబుగారు ఆవధానిగారిని
సత్కరించినారు. శ్రీ లక్ష్మణరావు ధన్య
వాదములు సమర్పించిరి.

సా॥ X011 4-80 నిలకు॥ హిందీ మహా
సభ శ్రీవేమూరి రాధాకృష్ణమూర్తి అధ్య
క్షతను మహావైభవముగా జరిగినది. శ్రీ
శీర్ల బ్రహ్మయ్య (మాజీ M. L. A.)

దక్షిణభారత హిందీప్రచారసభ అధ్యక్షులు సభాప్రారంభం చేసారు. శ్రీ మేరపల సన్యాసిరావు స్వాగతం పలికిరి. అధ్యక్షులు శ్రీ రాధాకృష్ణమూర్తి మాట్లాడుతూ మన ప్రభుత్వం యొక్క నిర్లక్ష్యవైఖరి వలననే హిందీ, తెలుగు, భాషలకు ప్రాముఖ్యం జరుగుటలేదు. అంటూ ఇంగ్లీషుకు ఖచ్చితమైన పేర్లను ఉంటే సగమైననూ హిందీ, తెలుగులకు ఖచ్చితమైన పేర్లు లేవని అంటూ శ్రీ సరస్వతీహిందీ విద్యాలయ అభివృద్ధిని కాంక్షించిరి.

సభాప్రారంభంలో శ్రీ శీర్ల బ్రహ్మయ్య తన దీర్ఘఉపన్యాసములో ఇప్పటికీ రాజకీయ - అవకాశవకల వలననే హిందీభాషకు అన్యాయం జరుగుతున్నదని గాంధీజీ కన్నకలలకు ఈ రాజకీయ నాయకులు అన్యాయం చేస్తున్నారని విమర్శించిరి. సభలో శ్రీ శీర్ల బ్రహ్మయ్య కాశ్మీరు కాలవలతో శ్రీయుతులు కప్పగంతుల సత్యనారాయణ, మల్లంపల్లి దుర్గామల్లికార్జున ప్రసాద్, బులుగు వెంకట రామమూర్తి, వేమూరి రాధాకృష్ణమూర్తి, చిర్రాపూరి నుబ్రహ్మణ్యం, మేరపల సన్యాసిరావుగార్లకు ఘనంగా సన్మానం చేసారు.

పూర్వ విద్యార్థులందరూ శ్రీ రాధాకృష్ణమూర్తి పూజమాణులు వేసి ఆభినందించిరి. పూర్వ విద్యార్థుల తరపున శ్రీ H. S. M. కామేశ్వరరావు కృతజ్ఞతలు వ్యక్తపరచుకొనిరి. శ్రీ బులుగు వెంకటరామమూర్తి తమ ఆకుకవి తాగోష్టితో సభాసదులందరినీ ముగ్ధపరచిరి.

శ్రీ పున్నమరాజు నాగేశ్వరరావు మాట్లాడుతూ పోటీలలో నెగ్గిన విద్యార్థులందరికీ ఒహుమతులు అందజేసిన శ్రీ A. V. రమణారావును ప్రశంసించిరి. సభలో శ్రీ రాధాకృష్ణమూర్తి పోటీలో నెగ్గిన విద్యార్థిని, విద్యార్థులందరికీ జిప్ చేగలు ఇచ్చి ఆశీర్వదించిరి. శ్రీ S. K. S. రాజా వందనసమర్పణ చేసిరి. సభానంతరం విద్యాలయ విద్యార్థులంతా శ్రీ M. V. రాజా నాయకత్వంలో “ఈ కాలం పిల్లలు” అనే హాస్యనాటికను ప్రదర్శించిరి. పేపరుమిల్లు వారి బాలికలు జానపదనృత్యం చక్కగాచేసి సభాసదులను ఆనందింప చేసిరి.

9 - 12 - 79 మధ్యాహ్నం నగరంలో పురప్రముఖులకు, జిల్లాలోని హిందీ పండితులకు, విద్యాలయ ప్రస్తుత, పూర్వ, విద్యార్థులకు భోజన ఏర్పాటులు ఘనంగా జరిగినవి. పోటీలలో పాల్గొన్న విద్యార్థులకు ఒహుమతులు A. V. రమణారావు (ఆంధ్రప్రదేశ్ ఫైనాన్స్) తరపున పున్నమరాజు నాగేశ్వరరావు అందజేసారు. శ్రీ దుర్గా వెంకటరమణరావు, ఆంధ్రప్రదేశ్ పేపరుమిల్లువారు, సంపత్ కుమార్ బంగ్ తదితరులయొక్క ఆర్థిక సహాయ సహకారములవలన కార్యక్రమములు ఘనంగా జరిగినవి. నగరంలో ఉన్న హిందీపండితులందరూ ప్రతి కార్యక్రమములోను ఉండి సహకరించినందులకు విద్యాలయం ప్రీన్స్ పాల్ శ్రీమతి కె. సరస్వతీదేవి ధన్యవాదములు సమర్పించుకొనిరి. బాల బాలికలు హిందీ పరీక్షలలో ప్రాథమిక, మధ్యమ, రాష్ట్రభాషా, ప్రవేశిక, వికారద, ప్రవీణ, పోటీ పరీక్షలలో సర్వ

ప్రథమ, సర్వద్వితీయులుగా చిల్లు జె.వి. పద్మావతి, N. సాయిరాం శ్రీనివాస్, ద్వారంపూడి గోపాలకృష్ణారెడ్డి (గొల్లల మామిడాడ) A. V. సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరరావు, యామయశోద, సి. కృష్ణమోహన్, M. లక్ష్మి, S. V. కారదాదేవి పాల్గొని ఉత్తీర్ణులైరి. వారందరికీ శ్రీ వేమూరి రాధాకృష్ణమూర్తి శుభాకాంక్షలు తెలియజేసిరి.

రాజమండ్రి హరిజనలభ్యర్థి

రాజమండ్రి లోకసభ జనరల్ సీటుకి మొయిన రోడ్డున ఎల్.వి.సి. ఆఫీసుగోడ ప్రక్కను చెప్పులు కట్టుకునే వృత్తిలో నున్న హరిజనుడు శ్రీ సీలి పెంటయ్య ఇండి పెంటెంటుగా నామినేషను వేసి యున్నాడు. అన్ని పార్టీలవారూ ప్రముఖులూ హరిజనాభ్యుదయంకోసం దీక్షతో కృషి చేస్తూ మంటున్నారు కనుక తనకు పోటీగా ఉన్న నామినేషనులన్నీ ఉపసంహరించుకునేలా చూచి వాయత్తమది త్రుక్కుది నిరూపించుకోవాలని ఆతని కోరిక. కొందఱు మిత్తులు పదివేల రూపాయలు ఇప్పిస్తాము. నామినేషను ఉపసంహరించుకోమని అడగగా మాటికి పేదన కావచ్చునుగాని ఇతరుల నేకులవలె గుణహీనుడను కాను. వేలుకాదు లక్ష లిచ్చినా ఉపసంహరించుకోమని ఆతని సమాధానం. నీ లక్ష్యం (ప్రణాళిక) ఏమిటి అని అడుగగా ‘నీతి నిజాయితీలు, చిత్తశుద్ధితో గూడిన వృత్తినిర్వహణ నా ప్రధాన ఆశయాల’ అని సంక్షిప్తంగా సమాధానం. ఈతని ఆశయాలూ, మాలా చూచి విజ్ఞుల నేకులు ఆశ్చర్యపడుచున్నారు.

వి శే ష ప్ర చార ము గ ల
స మా లో చ న ప క్ష ప త్రి క

సంవత్సర చందా రు. 10 - 00 లు మాత్రము.

సంచిక ఒకటికి ముద్రణవ్యయం రు. 1-00 అగుచున్నది. సాహిత్య ప్రచారమునకై తక్కువ చందా నిర్ణయం పబడినది.

స మా లో చ న

1, 2 సంపుటములు ఒక్కొక్కటి సుమారు 120 వివిధ జాతీయ సాంస్కృతిక విషయముల రచనలు గలిగి హాఫ్ క్యాలికో బైండు చేయబడినవి. పోస్టేజితోసహా ఒక్కొక్క సంపుటము వెల రు. 18-00 లు ఎం. ఓ. చేసినవారికి రిజిష్టర్డ్ పోస్టులో పంపబడును. వి. పి. పద్ధతి లేదు.

ప్రతులకు :—

ఎడిటర్, 'సమాలోచన'

6-8-7, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్,

రాజమండ్రి-1. 533101.

--*- ప్ర క ట స కే ళ్లు --*-	
కవరు 4 వ పూర్తి పేజీ	రు. 400 - 00
,, 1/2 పేజీ	రు. 225 - 00
,, 1/4 పేజీ	రు. 150 - 00
లోపలి పూర్తి పేజీ	రు. 200 - 00
,, 1/2 పేజీ	రు. 110 - 00
,, 1/4 పేజీ	రు. 60 - 00

కంట్రాక్టు రేట్లకు సంపాదకునిపేర వ్రాయవలయును.

